

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Інститут Електроенергетики

Електротехнічний факультет

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню магістр

студента

Федотова Ольга Валеріївна

академічної групи

035м-17-1

спеціальності

035 Філологія

спеціалізації

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно)», перша - англійська

на тему: Засоби перекладу на українську мову реалій політичного устрою Англії і Америки

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи				
розділів:				
1.				
2.				
Рецензент				
Нормоконтролер				

Дніпро
2018

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри
перекладу

(підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2018 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня магістр

студенту Федотова Ольга Валеріївна академічної групи 035м-17-1
(прізвище та ініціали) (шифр)

спеціальності **035 Філологія**

спеціалізації

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша - англійська

на тему: Засоби перекладу на українську мову реалій політичного устрою Англії і
Америци

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від 12.11.2018 № 1913-л

Розділ	Зміст	Термін виконання
1.	Реалія та її класифікації	
2.	Англійські суспільно-політичні реалії та особливості їх перекладу українською мовою	

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

_____ (прізвище, ініціали)

Дата видачі 01.10.2018

Дата подання до екзаменаційної комісії 10.12.2018

Прийнято до виконання

_____ (підпис студента)

_____ (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Реалія та її класифікації.....	6
1.1 Визначення терміну «реалія».....	6
1.2 Класифікація реалій.....	10
1.3 Реалія в системі без еквівалентної лексики.....	22
Висновки до 1 розділу.....	33
РОЗДІЛ 2. Англійські суспільно-політичні реалії та особливості їх перекладу українською мовою.....	35
2.1 Розгляд суспільно-політичних реалій.....	35
2.2 Формування суспільно-політичної термінології.....	37
2.3 Аналіз політичної лексики Америки та Англії.....	49
2.4 Специфіка перекладу суспільно – політичних реалій.....	52
2.5 Вживання суспільно-політичних реалій.....	62
Висновки до 2 розділу.....	67
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70

РОЗДІЛ 1.

РЕАЛІЯ ТА ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЇ

1.1 Визначення терміну «реалія»

Мова і культура невід’ємні одна від одної. Мова кожного народу є віддзеркаленням його світобачення, менталітету та, й взагалі, системи життя. Тому, при відтворенні двомовної комунікації перед перекладачем постає важливе завдання – досконало відтворити саме міжкультурну комунікацію. Тобто, перекладач повинен бути не лише посередником між двома мовами, а й між двома культурами, оскільки переклад – це не лише заміна мови, а й заміна елементів культури. Головна мета перекладача – знайти необхідні еквіваленти в досліджувальних мовах для досягнення адекватного перекладу, особливо якщо це переклад реалій.

Вивчення реалій є провідною темою для досліджень вже протягом довгого часу. Проблемами визначення реалій та способами їх перекладу займалися такі вітчизняні та зарубіжні перекладознавці, як А.В. Федоров, І.В. Корунець, Т.Р. Кияк, В.С. Виноградов, С.С. Толстой, Ю.А. Зацний, Р.П. Зорівчак, Л.С. Бархударов, А.А. Мороз, Я.І. Рецкер, Л.Н. Соболев, Н.В. Черемшина, О.Ф. Шевченко, І.В. Арнольд, В.Н. Комісаров, А.Д. Швейцер, К.А. Шахова, С. Влахов, С. Флорін та інші.

У перекладознавчих працях слово «реалія» як термін з’явилося у 40-х роках. Уперше його вжив відомий фахівець А.В. Федоров у праці «Про художній переклад», де вчений зауважує, що «це діяльність, що вимагає певних знань, не тільки практично мовних, а й літературознавчих і історико - лінгвістичних, не кажучи вже про необхідність широкого культурного світогляду, що дозволяє усвідомити всі особливості соціальних умов, історичні і географічні реалії та ін.» [48, 23]. У його відомій праці «Основи загальної теорії перекладу» він формулює дефініцію «реалії» і на нашу думку це є досить вдалим визначенням: «слова, що

позначають національно-специфічні реалії суспільного життя і матеріального побуту» [48, 27].

Перекладознавець Л.С. Соболев дав таке пояснення терміну «реалія» як лексичної одиниці: «Терміном «реалії» позначають побутові і специфічно національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших народів» [43, 24].

Серед вітчизняних дослідників слід виділити О.Л. Кундзіча, який підкреслив неможливість перекладу реалій: «Я схильний вважати народні пісні аналогічними реаліям даного народу, що, як правило, не перекладаються» [31, 104]. А.А. Мороз розглядає проблему реалій, просто детермінуючи їх як «назви предметів і явищ матеріальної і духовної культури певного народу, які в перекладі залишаються незмінними» [35, 7].

Зупинюючись більш детально над визначенням «реалії», слід зазначити, що на сьогодні немає єдиної дефініції даного поняття, тому дослідники по-різному пояснюють даний термін. Так С.С. Толстой розуміє обговорюваний термін як «конкретні умови життя і побуту країни, з мови якої здійснюється переклад» [45, 38]. Л.Н. Соболев зауважує, що реалія – це «побутові і специфічні національні слова й звороти, які не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших країн, і слова із національного побуту, яких нема в інших мовах, тому що нема цих предметів і явищ в інших країнах» [43, 290].

В. Россельс пояснює реалії як «іншомовні слова, які позначають поняття, предмети, явища, які не використовуються тим народом, на мову якого твір перекладається» [41, 169]. Він вважає, що «реалія – це предмет, поняття, явище, характерне для історії, культури, побуту, життя того чи іншого народу країни, яке не зустрічається в інших народах» [41, 169].

Л.С. Бархударов вважає реаліями «слова, які позначають предмети, поняття і ситуації, які не існують в практичному досвіді людей, які говорять на іншій мові» [4, 78]. В свою чергу, О.Д. Пономарів пропонує термін «екзотизм»: «Одним із розрядів іншомовної лексики є екзотизми (етнографізми) – слова, що називають поняття й реалії з життя певного народу або групи народів» [39, 62].

Е. Маркштайн вважає реалією «елемент побуту, історії, політики та ін. певного народу, країни, місцевості, який не має відповідника у інших народів, в інших країнах і інших місцевостях. Реалії виступають носіями ідентичності національного / етнічного утворення, національної / етнічної культури – в широкому смислі – і притаманні певній країні, певному регіону, певній частині Землі» [60, 288].

Слід зазначити, що реалія – це не лише предмет матеріальної культури, соціальні явища, притаманні певному народу, а й лексична одиниця. Л.Л.

Нелюбін навіть вводить у дефініцію поняття «реалія» чотири підкомпоненти:

1. слова і словосполучення, що позначають предмети, поняття, ситуації, відсутні в практичному досвіді людей, які розмовляють іншою мовою;

2. різноманітні фактори, що вивчають зовнішня лінгвістика і перекладознавство, такі, як державний устрій певної країни, історія і культура певного народу, мовні контакти носіїв певної мови і т. ін. з погляду їх відображення у відповідній мові;

3. предмети матеріальної культури, що є основою номінативного значення слова;

4. слова, що позначають національно-специфічні особливості життя і побуту [36, 178].

Проте, найвагоміший вклад в вивчення реалій внесли С. Влахов і С. Флорін, які дали найточніше визначення реалій: «Це слова (і словосполучення), що називають об'єкти, характерні для життя, побуту, культури, соціального й історичного розвитку одного народу і чужі для іншого» [13, 10].

Згідно з словниковим визначенням, реалія – це предмет, поняття, явище, характерне для історії, культури, побуту, укладу того чи іншого народу країни, яка не зустрічається в інших народів, це слово, що позначає такий предмет, поняття, явище, також словосполучення (зазвичай – фразеологізм, прислів'я, приказка), що включають такі слова. У словнику лінгвістичних термінів О.С. Ахманової знаходимо таке визначення слів-реалій: 1) у класичній граматиці різноманітні фактори, які вивчає зовнішня лінгвістика, наприклад, державний

устрій країни, історія та культура даного народу, мовні контакти носіїв даної мови і т.п. з точки зору їх відображення в даній мові; 2) предмети матеріальної культури» [3, 15]. У тлумачному словнику англійської мови “Webster's Third World Dictionary” слово-реалія має таке визначення: “[LL, neut. pl. of realis, real] real things, as the objects associated with everyday life in a culture, esp. as distinguished from theories based on such things”. Таким чином, маємо подвійне розуміння досліджуваних слів: 1) реалії-предмети як поняття й явища культури одного народу, що не мають відповідників у культурі іншого народу; 2) реалії-слова – мовні одиниці, що використовуються на позначення таких предметів, понять і явищ.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови (2006 р.) визначення терміну «реалія» є досить неповним: «Річ, що існує матеріально; будь-який предмет матеріальної цінності». У «Літературознавчому словнику-довіднику» слово «реалія» взагалі відсутнє, хоча на його сторінках згадується, що «у словнику-довіднику розкрито зміст основних філософсько-естетичних категорій, літературознавчих, лінгвістичних понять». Тобто, з цього робимо висновок, що багато дослідників ще не визнали реалії основним лінгвістичним поняттям.

Що стосується структури реалій, то на питання, до якої категорії мовних засобів їх слід віднести, фахівці не дають однозначних відповідей. М.Л. Вайсбурд, наприклад, вважає, що поняття, віднесені до реалій, можуть бути виражені окремими словами, словосполученнями, реченнями і скороченнями. Але більшість інших вчених (С.І. Власов, Л.Н. Соколов, А.В. Федоров, С.П. Флорин, Г.В. Чернов) говорять про «слова» – «лексичні одиниці», і тільки інколи додають «словосполучення». В розумінні цих фахівців реалії – це тільки слова і словосполучення. Додавання в цьому випадку «словосполучення» означає, що до реалій можна віднести номінативні словосполучення, тобто такі сполучення слів, які семантично дорівнюють слову. Реалією може бути номінативне словосполучення ще тому, що до реалій прирівнюються кальки, які нерідко являють собою саме такі словосполучення. Іншою формою реалій є

скорочення (абревіатури). Включення їх до реалій також логічне, оскільки вони являють собою стягнені в одне «слово» номінативні словосполучення [37, 51]. Дуже часто реаліями можуть вважатися фразеологічні звороти, тобто стійкі словосполучення всіх типів, в тому ж числі ідіоми, прислів'я та приказки, багато з яких мають характерне національне або історичне забарвлення [38, 172].

Отже, поняття «реалія» можна характеризувати як мовні одиниці, що позначають елементи «чужої» культури, що мають національне, історичне, місцеве або побутове забарвлення, які не мають еквівалентів в інших мовах і культурах. І, таким чином, особливістю реалій є те, що у носіїв певної культури і певної мови з ними пов'язуються такі фонові знання та асоціації, які на певному етапі міжнаціональних та міжмовних контактів можуть бути відсутніми у носіїв інших культур і мов. При перекладі реалій виникає, з одного боку, необхідність підкреслити їх особливий колорит, іноді унікальність, а з іншого боку – певним чином передати їх значення і типові для носіїв мови джерела асоціації, уникаючи, настільки це можливо, багатослів'я.

1.2 Класифікація реалій

Для успішного перекладу перекладач має розуміти специфіку реалій та їх класифікацію. Саме цей аспект став головним у дослідженнях більшості зарубіжних та українських вчених. Здійснення класифікації важливе й тому, що це укладає відому нам інформацію в певні рамки, у яких нам стає зручніше орієнтуватися при подальшому вивченні предмету.

Для уточнення терміну спеціалісти пропонують розрізняти, з одного боку, реалії як предмети, пов'язані з історією, культурою, економікою, або в ширшому смислі – усе, що стосується культури: предмети, функції, звичаї, факти поведінки і т. ін., а з іншого боку – «слова-реалії», «терміни-реалії», «знакиреалії», «імена-реалії». Специфікація терміну відбувається через звернення до його локальної або часової характеристики: «національні реалії», «реалії-американізми», «реалії-советизми», «реалії-неологізми», «реалії-історизми».

Л.С. Бархударов визначив свою класифікацію реалій:

- 1) речі матеріальної та духовної культури;
- 2) блюда національної кухні;
- 3) тип народного одягу та взуття;
- 4) народні танці;
- 5) політичні установи і суспільні явища [5, 16].

Однак на погляд С. Флоріна та С. Влахова вона не є вдалою. Саме їх класифікація реалій вважається найкращою [13, 46.]:

- 1) предметний розподіл;
- 2) місцевий розподіл (залежно від національної та мовної приналежності);
- 3) розподіл у часі (в синхронічному і діахронічному плані, за ознакою «знайомості»);
4. перекладацький розподіл.

До предметного розподілу вчені відносять:

А. Географічні реалії:

1) назви об'єктів фізичної географії, в тому числі і метеорології: *степь, прерия, пампа, пушта; сопка, сырт; солончак; фиорд; вади, кобы, крики; самум, мистраль, горняк, южняк, развигор, торнадо;*

2) назви географічних об'єктів, пов'язаних з людською діяльністю: *польдер, крига, язовир, грид, арык, чалтык;*

3) назви ендеміків: *киви, снежный человек, йети, пицундская сосна, секвойя, корковый дуб.*

Б. Етнографічні реалії

1) Побут:

а) їжа, напої і т.п.: *щи, чебуреки, баница, пирог, пай, спагетти, эмпанадос, кнедли; мате, кумыс, эль, бо-за, сидр, цуйка, чихирь;* побутові заклади (громадського харчування та ін): *чайхана, таверна, пирожковая, салун, драгстор, бистро, шкембеджийница; хамам, сауна, терм;*

б) одяг (включаючи взуття, головні убори та ін.): *бурнус, кимоно, куладжа, дхоти, сари, саронг, сукман, тога, чембары; варежки, унты, мокасины, лапти, царву-лы, улы, черевики; сомбреро, кубанка, шлык, купей, мурмолка, чалма,*

фередже, паранджа; прикраси, убори: кокошник, фибула, пафты, верик, синцы, пендара;

в) житло, меблі, посуд та інше начиння: *изба, хата, юрта, иглу, вигвам, чум, бунгало, сакля, тукуль, хасиенда (гасиенда); горниця, одая, девичья, буржуйка (печка); ракла, софра; гювеч, амфора, ибрик, чапура, бомбилья; кубышка, куманец, стомна;*

г) транспорт (засоби і «водії»): *рикша, фиакр, кэб, тройка, нарты, ландо, паланкин, пирога, катамаран, джонка; рикша, ямицк, каюр, кэбмен, гондольер;*

д) інші: *саквы, махорка, ароматные палочки, базовый санаторий, дом отдыха, путевка, кизяк.*

2) Праця:

а) люди праці: *передовик, ударник, бригадир, табельщик, фермер, гаучо, консьержка, дворник, дхоби, беркут-чи, феллах, грум, теляк;*

б) знаряддя праці: *кетмень, мачете, бумеранг, кобылка, губерка, лассо, болеадорас;*

в) організація праці (включаючи господарство і т. п.): *колхоз, ранчо, латифундия, главк, агрокомплекс, бригада, еснаф, гильдия; лапаз, керхан, зенн, мандра.*

3) Мистецтво та культура:

а) музика і танці: *казачок, гопак, лезгинка, краковяк, тарантелла, хоро, раченица, хоруми, хорал, канцонетта, блюз, конфу, рил, хали-гали, хоппель-поппель;*

б) музичні інструменти та ін.: *балалайка, тамтам, гусли, гусла, кавал, кастаньеты, най, банджо, гаме-лан, сямисэн, сэрге, хура;*

в) фольклор: *сага, былина, руна, касыды, баяты, газели, частушки; витязь, богатырь, батыр;*

г) театр: *кабуки, но, комедиа дель арте, мистерия, хэппенинг, арлекин, коломбина, петрушка, каспер, панч, полишинель;*

д) інші мистецтва та предмети мистецтв: *икэбана, сино, маконда, чинте, пеликены, халище;*

е) виконавці: *миннезингер, трубадур, акын, менестрель, скальд, кобзарь, бард; скоморох, гейша, гетера, ояма;*

є) звичаї, ритуали: *мартеница, проштапалник, коляда, конфірмація, баннз, вендетта, церемонія тя-но-ю (чайна церемонія); сурвакар, кукер, ряженые, тамада; заговезни, масленица, маттанца, задушниця, рамазан;*

ж) свята, ігри: *Первомай, День Перемоги, холи, джатра, мела, пасха, коледа, День подякування, лапта, городки, крикет, тарок; городошник, питчер;*

з) міфологія: *леший, Дед Мороз, тролль, валькирія, гурія, сомодива, таласым, вурдалак, ельф, гном, Баба Яга, ракшас, пена, Сынчо, песочный человек, вер-вольф, ковер-самолет, жар-птиця;*

и) культури – служителі та послідовники: *лама, ходжа, ксендз, аббат, шаман, бонза; гугеноты, хлысты, мормоны, богомилы, квакеры, дановисты, дервиш, хадж; культові споруди та предмети: мечеть, пагода, костел, синагога, скит; распятие, мани, молитвенное колесо;*

і) календар: *вайшак, саратан; вересень, червень, баба марта, голям сечко, санкюлотиды, горештници, бабье лето.*

4) Етнічні об'єкти:

а) етноніми: *апах, банту, гуцул, кафр, копт, ремба-ранка, тотонаки, баски, нганасаны, казах;*

б) прізвиська (завичай жартівливі або образливі): *кацап, хохол, кокни, помак; бош, фриц, шваб; лингурин, гринго, горилла, ястребы, ангрес;*

в) назви осіб за місцем проживання: *тарасконец, габровец, абердинец, овернец, кариокас, канака, шоп.*

5) Міри і гроші:

а) одиниці мір: *аршин, фут, сажень, ярд, ли; пуд, ока, чи; десятина, акр, морген; кварта, четверть, бушель; локоть, гаи, чоперек;*

б) грошові одиниці: *лев, стотинка, рубль, копейка, лира, талант, франк, сантим, песета, песо; тугрик, куруи, меджидия;*

в) просторічні назви тих і інших: *осьмуха, сотка юзче, четвертинка, четвертная, половинка; целковый, пятак, п'етаче, двушка, трешка (трешница), полушка, червонец, гривенник, дайм, никел.*

В. Суспільно-політичні реалії

1) Адміністративно-територіальний устрій:

а) адміністративно-територіальні одиниці: *губернія, область, департамент, графство, арат, джилла, околия, кааза, вилайет, кантон, воеводство;*

б) населені пункти: *аул, станица, махала, хутор, бидонвиль, стойбище;*

в) деталі населеного пункту: *аррондисман, сук, ме-дина, кремль (не московский), зума, променад(а), кор-зо, старгало, ларго, ряд, чаршия.*

2) Органи і носії влади:

а) органи влади: *Народное собрание, Великий народный хурал, стортинг, кнессет, кортесы, меджлис, сейм, риксдаг; вече, дума, рада; муниципалитет, исполком, верхняя палата; панчаят;*

б) носії влади: *канцлер, хан, царь, шах, дож, фараон, инка; лорд-мэр, шериф, визирь, гетман, аль-ка(ль)д, кмет, кабака, сарпанч, капитан-регент.*

3) Громадсько-політичне життя:

а) політична діяльність та діячі: *большевики, эсдеки, троцкисты; перонисты, тупамарос; ку-клукс-клан, бэрчисты; виги, тори, круглоголовые, пресвитериане, индепенденты, левеллеры;*

б) патріотичні та громадські рухи (і їх діячі): *партизаны, гезы, хайдуты (не «гайдуки»), кар бонариш, маки, клефты; слависты, западники, славянофилы; Красный Полумесяц;*

в) соціальні явища та рухи (і їх представники): *прогибишин, наблисити, бизнес, военно-промышленный комплекс; нэп, нэпман, лобби, лоббист, толкач; болельщик, запалянко, тиффози, торсидор, навияч; стиляга, петитерос, суинг, хиппи, рагар, кибиц (нем.), кибик (болт);*

г) звання, ступені, титули, звернення: *кандидат наук, бакалавр, заслуженный деятель культуры, народный учитель, лисансье, агреже; князь,*

принц, граф, барон, герцог, лорд; столбовой дворянин, статский советник; мистер, сэр, сир, мадам, барышня, фрекен, герр, масса; попечитель, бидл, уип;

д) установи: *облоно, наркомпрос, загс; торгпредство, комитет искусства и культуры, золотой стол, пробирная палатка;*

е) навчальні заклади та культурні установи: *десятилетка, изба-читальня, колледж, келийное училище, лицей, медресе; кампус, аула;*

є) спільноти і касти (і їх члени): *дворянство, мещанство, купечество; юнкерство, третье сословие, джентри; гранд, юнкер, дворянин; варна, брахман, кшатрия, вайшия, шудра, пария, или неприкасаемый; самурай; барин, мужик, феллах;*

з) станові знаки і символи: *красное знамя, пятиконечная звезда, белая лилия (fleur de lis); полумесяц, свастика, конский хвост; данеброг, юньон джек.*

4) Військові реалії:

а) підрозділи: *легион, чета, фаланга, табор, сотня, орда, легия, когорта;*

б) зброя: *арбалет, аркебуза, мушкет, ятаган, катюша, фау, ханджар, таран, финка;*

в) обмундирування: *шлем, кольчуга, кивер, ментик, темляк, гимнастерка, китель, бушлат, чекмень;*

г) військовослужбовці (і командири): *атаман, есаул, сотник, десятник, севастократор, катепан, сардар, прапорщик, гардемарин, янычар, башибузук, драбант, унтер, фельдфебель, урядник, станичный; драгун, кирасир, пластун.*

Наприкінці цієї предметної класифікації хотілось би зазначити, що подальше розділення – за місцем – стосується тих же реалій, але розглянутих під іншими кутами зору.

Місцева ознака:

1) В площині однієї мови:

а) свої реалії – це більшою частиною ісконні слова даної мови: *Xiim (heath – болотиста місцевість, покрита вереском), ель=ейл (ale – світле англійське пиво);*

б) чужі реалії – це або запозичення, тобто слова іншомовного походження в словниковий склад мови, або кальки, тобто по морфемні або послівні переклади найменувань чужих для даного народу об'єктів, або транскрибовані реалії іншої мови: *Бринза* (рум.), *бізнес* (ам.), *супутник*(рос.).

2) В площині пари мов:

а) зовнішні реалії – однаково чужі для обох мов: *фіорд* – *зовнішня реалія* для рос., болг., або якої іншої мови, окрім норвезької;

б) внутрішні реалії – слова, які належать одній з пари мов, і отже, чужі для іншої мови: *фіорд* – для пари російської і норвезької мови – для норвезької мови буде внутрішньою реалією [42, 68].

Часовий розподіл:

1) сучасні;

2) історичні.

С. Влахов та С. Флорін вказують на те, що при класифікації реалій необхідно враховувати не лише екстралінгвістичний, але й лінгвістичний (мовний) принцип, який і дозволяє розглядати реалії: в площині однієї мови – як «свої» і «чужі»; в площині двох мов – як «внутрішні» і «зовнішні». В залежності від широти ареалу «свої» реалії можуть бути національними, локальними та мікрореаліями, а «чужі» – інтернаціональними та регіональними [13, 57]. «Свої» реалії, на думку вчених, не потребують спеціальних пояснень [13, 17]. «Чужі» реалії – це або запозичення, або кальки, або транскрибовані реалії іншої мови – okazionalizmi чи neologizmi [13, 58]. «Внутрішні реалії» – слова, що належать одній із двох мов і, відповідно, «чужі» для іншої, тобто в площині однієї мови ці слова будуть «своїми», але «чужими» для інших мов. «Зовнішні» реалії однаково чужі обома мовам [13, 59].

Г.Д. Томахін, виокремлюючи із загальної маси лексики ономастичні реалії, які, на відміну від звичайних власних назв, є завжди національно забарвленими. До числа ономастичних реалій він відносить:

1) Географічні назви (топоніми), особливо ті, яким властиві культурно-історичні асоціації.

2) Антропоніми – імена історичних особистостей, громадських діячів, учених, письменників, діячів мистецтва, популярних спортсменів, персонажів художньої літератури та фольклору.

3) Назви творів літератури і мистецтва; історичні факти і події в житті країни; назви державних та громадських установ і багато іншого [46; 145].

Аналогічної точки зору дотримується А.В. Федоров, виокремлюючи національно-специфічні реалії суспільного життя та матеріального побуту [48, 145].

Є.М. Верещагін та В.Г. Костомаров сформувавши класифікацію з семи груп слів, наділених національно-культурною семантикою, узявши за основу матеріал російської мови:

1) Радянська фразеологія або «совєтизми», тобто слова, що виражають ті поняття, які з'явилися в результаті перебудови суспільного життя в Росії після Жовтневої революції (наприклад: Верховный совет).

2) Слова нового побуту, але які тісно межують із «совєтизмами» (наприклад: парк культуры, субботник).

3) Найменування предметів і явищ традиційного побуту (наприклад: щи, бублик, валенки, гармошка).

4) Історизми, тобто слова, що позначають предмети і явища попередніх історичних періодів (наприклад: сажень, фут, верста, каптан, повіт).

5) Лексика фразеологічних одиниць (наприклад: бить челом, узнать всю подноготную).

6) Слова з фольклору (наприклад: добрый молодец; не по дням, а по часам; суженый (-ая); чудо-юдо; жар-птица, домовой).

7) Слова неросійського походження, так звані тюркізми, монголізми, українізми і т. д. (наприклад: тайга, базар, аркан, халат, плов та ін.) [10, 60].

З огляду на вищезазначені групи, Є.М. Верещагін та В.Г. Костомаров характеризують реалії як лексику, яка містить фонову інформацію. Згідно з В.С. Виноградовим, зміст фонові інформації охоплює, насамперед, специфічні факти історії та державного устрою національної спільноти, особливості

географічного середовища, характерні предмети матеріальної культури минулого і сьогодення, етнографічні та фольклорні поняття – тобто все те, що в теорії перекладу зазвичай називають реаліями [11, 112]. Вчений розрізняє:

1) Побутові реалії (житло, одяг, їжа, види праці, грошові знаки, музичні інструменти, народні свята).

2) Етнографічні та міфологічні реалії.

3) Реалії природного світу (тварини, рослини, ландшафт).

4) Реалії державного ладу і суспільного життя (актуальні та історичні).

5) Ономастичні реалії – антропоніми (імена, прізвища відомих особистостей, які потребують коментарів), топоніми, імена літературних героїв інших творів, назви музеїв.

6) Асоціативні реалії – вегетативні символи, анімалістичні символи, колірна символіка, фольклорні, історичні та літературно-книжкові алюзії, мовні алюзії. Дана класифікація слів-реалій представляється досить повною, вона охоплює багато сторін життя національної спільноти.

Н.А. Фененко вважає, що термін реалія має термінологічний недолік, оскільки ним позначається і явище позамовної дійсності (предмет), і його культурний еквівалент (концепт), і засіб номінації цього концепту в мові (лексема або фразеологізм). Вона пропонує розподіл реалій на:

– R – реалії (від фр. *réalité*), що позначають предмет;

– C – реалії (від фр. *concept culturel*) або культурний еквівалент;

– L – реалії, тобто, лексеми або фразеологізм (від фр. *lexème*) [49, 17].

Крім того, відповідно підходу до проблеми, Н.А. Фененко та А.А. Кретов проводять аналіз реалій на основі наступних теоретичних понять:

1) існують реальні артефакти і натурфакти, що становлять середовище перебування конкретного соціуму;

2) існує культура як ідеальний еквівалент середовища проживання соціуму, що включає крім об'єктивної реальності, описаної в пункті 1, також суб'єктивну реальність, що становить ідеальне середовище існування даного соціуму;

3) нарешті, існує мова, яка має у своєму розпорядженні засоби номінації концептів, описаних в пункті 2 – словами і словосполученнями [49, 85].

О.С. Ахманова, виходячи з семантичного поля реалій, виділяє терміни, що позначають суспільні явища, військові, освітні, терміни, що позначають традиції та звичаї, ергоніми та історичні терміни, слова повсякденного вжитку, назви літературних творів та газет [3, 118].

І.С. Алексєєва пропонує розподілити реалії на три великі групи:

- 1) географічні реалії (терміни фізичної географії, ендеміки);
- 2) етнографічні реалії (одяг та взуття, будівлі та предмети побуту, національні види діяльності, звичаї, ритуали, ігри, міфологія та культу);
- 3) суспільно-політичні реалії [1, 181].

Як зазначає А.К. Голандам, до реалій належать:

- 1) топоніми (географічні назви, які мають культурно-історичні асоціації);
- 2) антропоніми (імена історичних особистостей, громадських діячів, письменників, науковців, діячів мистецтва, літературних персонажів);
- 3) назви творів літератури та мистецтва, історичні факти та події;
- 4) географічні терміни на позначення географічного середовища, флори та фауни [16, 2].

Б.І. Рєпін також розробляє типологію реалій, спираючись на предмет, що вони позначають. Згідно з його класифікацією, слова-реалії розподіляються таким чином:

- 1) побутові реалії (домівка, одяг, прикраси, їжа, напої, родинні відносини, звичаї, ігри, пісні, назви музикальних інструментів);
- 2) етнографічні реалії (назви родів та племен);
- 3) міфологічні реалії;
- 4) релігійні реалії;
- 5) ономастика [40, 87].

О.С. Філімонова, досліджуючи специфіку англо-шотландських реалій, розподіляє їх на чотири групи:

- 1) позначення зовнішності, емоцій, вчинків людини (особистісна сфера);

- 2) позначення соціального стану людини (суспільна сфера);
- 3) позначення одягу;
- 4) позначення тварин [50, 156].

Власний підхід до класифікації реалій демонструє Л.М. Бондарева. Вона розподіляє реалії за функціями, що вони виконують:

- 1) реалії з імпліцитною прагматичною спрямованістю, які звертаються до фонових знань «ідеального» читача;
- 2) реалії з експліцитною прагматичною спрямованістю, які супроводжуються авторськими коментарями [7, 17].

Р.П. Зорівчак виокремлює предметну класифікацію. Відповідно до предметної класифікації розподіляють етнографічні реалії, до яких належать:

- побутові символи (поняття, які належать до побуту та культури народу);
- трудові (маргінальні, що стосуються певної професійної сфери діяльності);
- найменування понять мистецтва та культури, етнічні поняття (соціалекти, діалектизми), одиниці вимірювання та гроші [22, 29].

В історико-семантичному та структурованому планах Р.П. Зорівчак поділяє реалії на:

- 1) власні реалії (при існуючих референтах);
- 2) історичні реалії (історичним реаліям вона дає наступне визначення – це семантичні архаїзми, які внаслідок зникнення референтів входять до історично дистантної лексики, втративши життєздатність) [22, 70].

Дослідниця реалій також вказує на те, що історичним реаліям властива сема «минуле», пов'язана із старінням референта, виходом позначуваного ним з царини активної суспільної практики мовного колективу. Крім національного, для них характерний хронологічний колорит: укр. копний майдан, смерд, медведиця та ін. У структурованому плані виділяються:

- 1) реалії-одночлени;
- 2) реалії-полічлени номінативного характеру;

3) реалії-фразеологізми [22,71].

Отже, робимо висновок, що слова-реалії є невід'ємною частиною лексики будь-якої мови і відображають специфічну картину світу людей, що говорять цією мовою. Важливо не тільки через слово пізнавати культуру, а навпаки, використовувати знання культури, так звані фонові знання для більш повного розкриття значень реалій і забезпечення їх адекватного розуміння. Саме цій проблемі присвячено чимало розгорнутих і коротких мовознавчих праць. Існує велика кількість класифікацій реалій, заснованих на розподіленні останніх за географічною, етнічною, культурною, соціальною та часовою ознакою. У розділі було проаналізовано 13 різних типів класифікацій реалій, з яких слід виділити класифікацію реалій С. Флоріна та С. Влахова, що вважається найбільш точною та обґрунтованою.

Проаналізувавши різні види класифікацій, визначних вчених-дослідників в цій сфері, можна зробити висновок, що всі реалії можуть бути об'єднані за денотативною ознакою (тобто визначенням предмету чи факту); за лінгвістичною природою (слова, словосполучення, фразеологізми, речення, комунікативні одиниці); за приналежністю до лексико-семантичної групи; за часовою ознакою (сучасні, історичні); за локальною ознакою (національні, регіональні, локальні, мікролокальні).

Також, бачимо, що більшість класифікацій реалій здійснюється за тематичним принципом. Доцільність такого угруповання ґрунтується на традиції загальної та навчальної лексикографії, практиці складання різного роду розмовників, навчальних тематичних словників і словникових розробок (вокабуляром) з окремих тем.

1.3 Реалія в системі безеквівалентної лексики

Переклад реалій – це частина великої і важливої проблеми передачі національної і історичної своєрідності, яка сходить до самого зародження теорії перекладу як самостійної дисципліни. Реалії входять до складу безеквівалентної лексики, але належать до найменш вивчених лінгвістичних одиниць [8, 106].

Безеквівалентними є слова, що слугують для вираження понять, які відсутні в іншій культурі і, як правило, не мають еквівалентів за межами мови, до якої вони належать [47, 5].

У сучасному мовознавстві немає однастайності в тлумаченні терміна «безеквівалентна лексика», хоча вивченню безеквівалентної лексики було присвячено багато праць таких відомих мовознавців як Є.М. Верещагін, В.Г. Костомаров, М.П. Кочерган, Р.П. Зорівчак, В.С. Виноградов, Т.А. Космеда, Л.К. Латишев, А.В. Федоров, С. Влахов, С. Флорін та інші. Відсутність однозначної думки щодо розуміння безеквівалентної лексики зумовлює виникнення широкого кола наявних у лінгвістичній практиці робочих термінів, що використовуються для номінації лексичних одиниць з культурним компонентом у семантиці. Цей факт викликає також певні ускладнення у правильному розумінні системи лінгвістичного позначення без еквівалентної лексики.

Традиційно під безеквівалентною лексикою розуміють лексичні одиниці, що не мають словникових еквівалентів в однієї з порівняльних мов з декількох причин:

- 1) в силу того, що в суспільній практиці їх носіїв немає відповідних реалій;
- 2) через відсутність у тій чи іншій мові лексичних одиниць, що визначають відповідне поняття (безеквівалентна лексика дозволяє «стисло, образно, яскраво виразити якесь значення, погляд, до того ж не прямо, а з посиланням на загальне культурне знання, що є властиве даному народові») [22, 2].

Безеквівалентна лексика в найбільшій мірі відображує специфіку тієї чи іншої мови, культуру її носіїв, а також містить інформацію в стислому вигляді. Вона акцентує увагу на найбільш істотному та особливому в структурі мови і культури одного народу стосовно іншого, особливо це стосується реалій та асоціативно-безеквівалентної лексики, що є складовими частинами безеквівалентної лексики [22, 2].

За визначенням Г.В. Чернова, який виділяє декілька видів безеквівалентної лексики: лексико-предметну, лексико-семантичну та стилістичну безеквівалентності, реалії відносяться до лексико-предметної

безеквівалентності.

Безеквівалентна , як зазначає А.В. Суперанська, головним чином, виявляється серед «неологізмів, серед слів, які називають специфічні поняття і реалії, і серед маловідомих імен і назв, для яких треба створювати оказіональні відповідності в процесі перекладу» [44, 468]. А.В. Суперанська також відносить до безеквівалентної лексики «імена людей, прізвиська тварин, географічні назви, назви рослин, історичних подій, документів, організацій, партій, символів, транспортних засобів та ін.» [44, 476].

Безеквівалентними граматичними одиницями, з точки зору Т.Р. Левицької та А.М. Фітермана, «можуть бути як окремі морфологічні форми (наприклад, герундій) і частини мови (наприклад, артикль), так і синтаксичні структури (наприклад, абсолютні конструкції)» [33, 148].

С. Влахов і С. Флорін (а з ними в основному погоджується Р.П.Зорівчак) зазначають, що є безеквівалентні слова у вузькому розумінні — це «*одиниці, які не мають з тих чи інших причин лексичних відповідників у мові перекладу*» [13, 52].

Є.М. Верещагін і В.Г. Костомаров, досліджуючи безеквівалентну лексику прийшли до висновку, що значення слова – це не предмет чи явище, як можна було б гадати, а лексичне поняття, тобто набір ознак, з допомогою яких люди визначають, чи можна називати «цей предмет даним словом» [9, 41].

Завдяки лексичному поняттю слово є (за походженням) продуктом і (за функцією) інструментом однієї з найважливіших пізнавальних здатностей людини — класифікуючої. Лексичне поняття може бути міжмовним – це «таке поняття, яке наявне в двох (трьох і більше) етнокультурах і мовних спільнотах, і без втрат інформації адекватно передається двома (трьома і більше) мовами» [9, 42]. Як вважають вчені, слова, лексичні поняття яких є міжмовними, називаються еквівалентними. Такі слова легко перекладаються, а при їх засвоєнні допускається семантичне перенесення. І навпаки, слова, «план змісту яких неможливо зіставити з якими-небудь іншомовними лексичними поняттями, називаються без еквівалентними» [9, 42].

Як бачимо, незважаючи на неоднозначне використання терміна «безеквівалентна лексика», лінгвісти одностайно визнають тісний зв'язок мови і культури. Цей зв'язок найяскравіше виявляється в лексиці, у словах-носіях національно-культурного колориту.

Безеквівалентна лексика є об'єктом дослідження лінгвістів протягом кількох десятиліть, проте до цього часу дискусійним залишається питання, як розглядати безеквівалентні слова – в межах однієї мови чи в зіставленні з іншою (або кількома)? Переконливим є твердження С. Влахова і С. Флоріна, які вважають: «якщо дане слово – реалія, то воно буде реалією безвідносно до тієї чи іншої мови»[13, 52]. А от уже безеквівалентна лексика у вузькому розумінні (як спосіб презентації, без культурного компонента) встановлюється в рамках пари мов.

Визначити еквівалентність чи безеквівалентність лексичних одиниць можливо лише стосовно якоїсь певної мови, оскільки це не абсолютна, а відносна категорія, так вважають Є.М. Верещагін та В.Г. Костомаров [9, 57].

Критерії виокремлення безеквівалентної лексики:

- 1) семантичний (за яким враховується значення слів);
- 2) граматичний (показовий щодо одиниць, які мають певні формальні показники);
- 3) функціонально-стилістичний (в тексті безеквівалентна лексика може виконувати функцію створення національного колориту).

Існує декілька класифікацій безеквівалентної лексики. Л.К. Латишев поділяє безеквівалентну лексику на чотири групи: слова-реалії, тимчасово безеквівалентні терміни, випадкові безеквіваленти, структурні екзотизми [32, 157].

Слова-реалії – це лексичні-одиниці вихідної мови, що не мають у мові перекладу лексичних відповідників тому, що позначуваний цією одиницею предмет чи явище відсутні у практичному досвіді етнічної спільноти носіїв мови перекладу.

Тимчасово безеквівалентні терміни близькі до слів-реалій. Їхня

безеквівалентність обумовлена нерівномірними розподілом досягнень у сфері науки, техніки, в соціальній сфері, в результаті чого інновації, присутні в практичному досвіді вихідної мови, певний час можуть бути невідомі носіям мови перекладу.

Випадкові безеквіваленти – лексичні одиниці, які позначають предмети та явища, які присутні в практичному досвіді як носіїв вихідної мови, так і носіїв мови перекладу, але в останній з якихось причини не отримали найменування.

Структурні екзотизми схожі з випадковими безеквівалентами тим, що позначувані ними предмети чи явища присутні в практичному досвіді не лише вихідної мови, але й носіїв мови перекладу. Відмінність полягає у тому, що в мові перекладу немає в наявності аналогічних засобів, які могли б вмістити достатньо об'ємне значення лексичної одиниці вихідної мови.

А.В. Волошина стверджує, що:

1. Безеквівалентна лексика притаманна всім без винятку мовам і на лексичному рівні втілюється у:

а) специфічних словах, які номінують предмети матеріального і духовного життя національно-культурного колективу;

б) словах, які етнічно особливо сегментують об'єктивну дійсність (в одному слові може відбуватися звуження або розширення поняття).

2. Категорія безеквівалентності має у різних мовах однакові параметральні характеристики – структурує на лексичному рівні досвід національно-культурного колективу [14, 34].

Огляд наукової літератури дає змогу узагальнити, яку лексику вчені вважають безеквівалентною:

1) мовні одиниці на позначення етноспецифічних об'єктів реального світу («реалії» у більшості дослідників; «референційні реалії», за Є. Женихом; «етнографізми», за М. Кочерганом; «культурологічні, або етнографічні лакуни», за К. Бердніковою). Такі лексеми становлять найбільш очевидний клас безеквівалентів, на нього дослідники звертають увагу передовсім;

2) лексеми на позначення рухів тіла, жестів або міміки, що застосовують

під час комунікації, яких немає у практиці носіїв мови перекладу («кінесичні реалії», за Є. Женихом);

3) слова на позначення предметів і явищ, властивих іншим народам, запозичені вхідною мовою («екзотизми», за С. Влаховим і С. Флориним; «чужомовні вкраплення», за О. Івановим) (така лексика наближається до реалій, оскільки вона також маркує особливості національної культури, історії, побуту певного соціуму);

4) ономастичні одиниці й аббревіатури;

5) лексеми, не об'єктивовані в цільовій мові попри наявність у ній відповідного референта («власне безеквівалентна лексика», за С. Влаховим, С. Флориним; слова, що пов'язані з «відмінностями в сегментації довколишнього світу окремими мовними колективами», за Р.П. Зорівчак; «семантичні або поняттєві лакуни», за О.О. Івановим; «невмотивовані безеквіваленти», за Є.Л. Женихом; «слова, значення яких зберігаються на невербальному рівні», за В.Н. Манакіним; лексеми на по значення понять, які існують у певному суспільстві, проте не мають однослівного вираження, за М.П. Кочерганом);

6) слова, не вербалізовані в цільовій мові через дериваційні відмінності («структурні екзотизми», за А.К. Гатиловою; «складні слова різних типів», за О.О. Івановим; «умотивовані, або словотвірні безеквіваленти», за Є.Л. Женихом);

7) «слова широкої семантики», за О.О. Івановим; «лексеми надзвичайно місткого семантичного наповнення», за Р.П. Зорівчак;

8) лексеми, які мають спільні центральні, проте різні периферійні семи («часткові лакуни», за К.О. Бердніковою);

9) діалектизми, архаїзми, жаргонізми, арготизми, поетизми, звуконаслідувальні слова, каламбури, слова з національно-специфічним експресивним забарвленням, табуйована і субстандартна лексика, слова з суфіксами суб'єктивної оцінки («відхилення від літературної норми», за О.О. Івановим);

10) «асоціативні лакуни», за О.О. Івановим; «асоціативні реалії», за В.С.

Виноградовим;

- 1) терміни;
- 2) тимчасово безеквівалентні мовні одиниці;
- 3) фразеологізми й звертання, прислів'я і приказки;
- 4) «індивідуальні авторські неологізми», за О.О. Івановим;
- 5) вигуки й звуконаслідування [1, 75–76; 5, 87–97; 13, 43; 15, 63; 18, 70–71; 22, 65; 23, 78–113; 8, 327–329 та ін.].

М.П. Кочерган виокремлює три різні за своєю природою групи:

1) слова, які позначають національно-культурні реалії певних народів (їх називають культурологічними лакунами);

2) відсутні в якійсь мові слова на позначення понять, які існують у певному суспільстві і, здавалося б, повинні були б мати однослівне вираження. Серед цієї лексики можна виділити дві підгрупи:

а) безеквівалентні слова, які пояснюються різним членуванням мовами навколишнього світу;

б) безеквівалентні слова, поява яких зумовлена тим, що певний етнос на противагу іншому не звернув увагу на якісь явища чи процеси, оскільки це для нього не було важливо;

3) відсутність слів, яка зумовлена власне мовними причинами (причинами неповноти парадигми «може бути морфемна структура слова, яка чинить опір утворенню деривата за потрібною моделлю...») [29, 327].

М.П. Кочерган вважає доцільним відсутність у мові другої і третьої групи слів іменувати лакунами, бо це ті слова, які повинні бути в мові, а першу групу доречно називати словами-реаліями, або етнографізмами.

О.О. Іванов, спираючись на семіотичну класифікацію значень [23, 83], виділяє такі типи безеквівалентної лексики:

– референційно-безеквівалентна (терміни, індивідуальні неологізми, семантичні лакуни, слова широкої семантики, складні слова);

– прагматично-безеквівалентна лексика (відхилення від загальномовної норми, іншомовні вкраплення, аббревіатури, слова з суфіксами суб'єктивної

оцінки, вигуки, асоціативні лакуни);

– альтернативнобезеквівалентна лексика (власні назви, реалії, фразеологізми).

Як було сказано вище, під безеквівалентною лексичною одиницею вихідної мови зрозуміло, що вона не має аналогу в лексичній системі мови, з якої перекладається, тобто такого «готового» слова або стійкого словосполучення, які можна підставити замість неї в контексті конкретного перекладу [30, 128].

Згідно за О.О. Івановим, традиційно до причин безеквівалентності, за якими зазвичай також класифікують типи безеквівалентності, відносять:

1) речова без еквівалентність – характеризується відсутністю предмета, явища і життя народу;

2) лексико-семантична – формулюється відсутністю тотожного поняття;

3) стилістична безеквівалентність – наявні відмінності у лексико-стилістичній характеристиці різних народів.

Завдання перекладача полягає у виборі способу подолання безеквівалентності таким чином, щоб якомога точніше передати зміст терміну в мові оригіналу мовою перекладу згідно контексту. Однак «вимагати» «стовідсоткового» збігу значень, що виражаються в тексті першотвору і тексті перекладу, було б абсолютно нереальним» [5, 12]. І не лише в силу лексикосемантичних причин, а й такої конотативної складової терміну як емоційно-експресивне навіювання.

Є.М. Верещагін та В.Г. Костомаров доводять той факт, що не можна визначити ні повну еквівалентність, ні повну безеквівалентність лексичних одиниць. «Як безеквівалентні слова, так і фонові – не абсолютна категорія, а відносна. Говорити про те, чи можна певне слово назвати безеквівалентним, припустимо лише стосовно якоїсь мови. При цьому нерідко трапляється, що слово, яке є безеквівалентним порівняно з лексикою мови Б, виявляється повністю еквівалентним у застосуванні до мови В. Це ж справедливо, якщо мати на увазі фонові слова» [9, 45].

С. Влахов та С. Флорин зазначають, що термін безеквівалентна лексика

«трапляється в багатьох авторів, які трактують його по-різному: як синонім «реалії», дещо ширше – як слова, відсутні в іншій культурі та в іншій мові, дещо вужче – як слова, характерні для нашої дійсності, і, нарешті, просто як неперекладні на іншу мову слова» [13, 41]. Поняття безеквівалентної лексики є найбільш широким за своїм змістом. Реалії входять, як самостійне коло слів, в рамки безеквівалентної лексики. Але є один момент, який відрізняє реалію від безеквівалентного слова: в загальних рисах «слово може бути реалією по відношенню до всіх або більшості мов, а безеквівалентним – переважно в рамках даної пари мов, тобто, як правило, список реалій даної мови буде більш-менш постійним, у той час як словник безеквівалентної лексики виявиться різним для різної пари мов» [13, 43].

Більш яскраво зв'язок між мовою і культурою виявляється у реаліях. Безеквівалентна лексика може також включати слова-реалії, які позначають, головним чином у текстах, предмети матеріальної культури, що виступають основними для номінативного значення слова. Реалії – це дійсні факти з культури, історії країни, її героїв, традицій, звичаїв, побуту. Поява нових реалій у матеріальному та духовному житті суспільства викликає виникнення реалій у мові. Порівняно з іншими словами мови характерною рисою реалій є її предметний зміст – тісний зв'язок між предметом, поняттям, явищем, яке вона означає, народом (країною), з одного боку, та історичним проміжком часу, з іншого. Тому реалії властивий певний національний (місцевий) та історичний колорит (колорит в даному випадку ми розглядаємо як сукупність особливостей, своєрідність чого-небудь).

Перед перекладачем стоїть питання виявлення таких реалій, тобто безеквівалентної лексики, або ж виявлення лише часткових еквівалентів, які можуть скласти ще більшу проблему в перекладі, адже не завжди сприймаються перекладачем як неповноеквівалентна лексика, тобто не розпізнаються ним як такі. Завдання перекладача як раз і полягає в тому, що: «Перекладач повинен знати дійсність, відібражену в оригіналі, і йти туди разом з автором від його тексту, а зрозумівши автора – зрозуміти і читача, знати його світовідчуття й

сприйняття і вміти в своєму перекладі довести до читача своєрідність оригіналу» [6, 116].

Осмилення поняття, яким позначаються реалії, веде до подолання безеквівалентності шляхом пояснення змісту відповідними засобами мови перекладу. Пошук українського відповідника розпочинається з семантичного та стилістичного аналізу слова, осмилення істотних ознак поняття, яке номінується, та лише переконавшись у неможливості передати його зміст українським словом чи словосполученням, варто вдаватися до його пояснення. Тож безеквівалентність слова не означає неперекладності за умови фахового пояснення його контекстуального ужитку. Як зазначає Л.М. Бондарева, «слід пам'ятати, що з однієї мови на іншу терміни не перекладають як звичайні слова» [7, 8]. Оптимальним є такий шлях перекладу термінів: «поняття – український термін», а не «іншомовний термін – український термін», з якої мови не відбувався б переклад, тобто пошук терміна-відповідника починається з аналізу властивостей нового поняття» [21, 14].

Розвиваючи думку про відповідальність завдання, яке стоять перед перекладачем, О.Л. Кундзіч пише: «Поринувши в атмосферу буття іншого народу, перекладач знаходить у ній нове, незвичне для його національного світовідчуття, що спочатку дивує його і не завжди зрозуміле, – щоб виник творчий імпульс (задум – перекласти, показати своєму народові), перекладачеві треба вжитися в новий національний світ, сприйняти його, захопитися ним, певною мірою стати громадянином країни, яка створила мистецтво, що сподобалося йому. І, знайомлячи свого читача з іншим народом, він уже якоюсь мірою є представником цього народу, носієм його національних особливостей» [31, 28].

Висновки до 1 розділу

Провівши аналіз праць лінгвістів, робимо висновок, що найширшого тлумачення та класифікації «реалій» все ж надають С. Флорин та С. Влахов. Охоплюючи всі об'єкти етнокультурного життя спільнот, що собою являють окремі нації з характерними для них особливостями, шляхом створення загальної класифікації, болгарські вчені охопили всю повноту проявів історичного, культурного, соціального і буденного життя

народів.

Реалії відносяться до безеквівалентної лексики, категорії перекладознавства, яка використовується лінгвістами й при розгляді етнокультурної своєрідності мови, дослідженні художнього тексту як культурного феномену. Безеквівалентна лексика одночасно належить і до мови, і до культури, тобто одночасно відображає особливості даної мови і специфіку даної культури.

Слова-реалії позначають у текстах предмети матеріальної культури, що виступають основними для номінативного значення слова. Крім того, реалії – це дійсні факти з культури, історії країни, її героїв, традицій, звичаїв, побуту. Поява нових реалій у матеріальному та духовному житті суспільства викликає виникнення реалій у мові. Порівняно з іншими словами мови характерною рисою реалій є її предметний зміст – тісний зв'язок між предметом, поняттям, явищем, яке вона означає, народом (країною), з одного боку, та історичним проміжком часу, з іншого.

Необхідно підкреслити, що реалії – фактор культурно-історичний, об'єктивно існуючий в дійсності, який не залежить від зіставлення мов і способів перекладу реалій на інші мови. Тому безеквівалентність лексики, виявляється при зіставленні мов, не може бути рішучим фактором при віднесенні будь-яких явищ до реалій. До того ж грань між безеквівалентною лексикою й лексикою, яка має усталені еквіваленти в іншій мові, дуже умовна і може носити лише тимчасовий характер – еквівалент, спожитий перекладачем одного разу.

Обов'язковою умовою адекватного відтворення реалій є їх глибоке знання перекладачем. Відтворюючи з іноземної мови текст, який відображає національно-культурні стереотипи людських відносин, звичаїв і подій, перекладачеві необхідно використовувати знання з рідної мови, уявляти, як були б названі ті чи ті явища, якби вони існували в житті його народу. Коли в перекладача правильне уявлення про реалію та її контекстуальне використання, йому легше знайти адекватний відповідник цієї реалії в перекладі. Переклад реалій залежить від ступеня її новизни в мові оригіналу, від рівня поширення

серед мовців цільової країни, особистісного чинника перекладача та мети перекладу.

Саме переклад безеквівалентної лексики є досить складним завданням для перекладача, адже він має зберегти національну своєрідність оригіналу та врахувати фонові знання реципієнта перекладу, функціональну роль певної реалії в повідомленні та жанрово-стилістичні особливості матеріалу. Під час перекладу відбувається не тільки зіставлення різних мовних систем, а й зіткнення різних культур, саме тому перекладач, спираючись на свої знання та досвід повинен обрати варіант, який найбільш підходить, а деколи є єдино можливим.

РОЗДІЛ 2.

Англійські суспільно-політичні реалії та особливості їх перекладу українською мовою

2.1 Суспільно-політичні реалії

Проблеми міжкультурного спілкування та національно-специфічних компонентів мов різних народів широкого обговорюються в сучасній науці. Саме цей феномен відображає національно-специфічний колорит в мові, яким відрізняє один етнос від іншого.

Пізнання іншої культури, особливості життя певних народів чи країн (такі як природні умови, географічне положення, хід історичного розвитку, характер

соціального устрою, тенденція суспільної думки, науки, мистецтва) можливо завдяки реаліям. Вони найповніше втілюють в собі суттєві відомості про специфіку країни, її національну культуру, менталітет народу, національні особливості вербальної та невербальної поведінки, а також охоплюють всі рівні культури певного соціуму. Зазначимо, що труднощі в процесі перекладу реалій виникають тому, що вони розвиваються швидше за іншу лексику, відображаючи найновітніші зміни в соціумі. Їх переклад – це справа не тільки перекладацької техніки, а й перекладацького мистецтва. Залежно від переваги того чи іншого виду інформації, що її несе реалія в кожному конкретному випадку (денотативної, конотативної, зокрема національно-культурної, локальної), від композиційної заданості реалії в ситуативному контексті, перекладачі повинні по-різному відтворювати її семантико-стилістичні функції.

Оскільки, темою даного дослідження є саме реалії політичного устрою, що притаманні зокрема Англії та Америці, зупинимось більш детально на їх визначенні. Суспільно-політична лексика посідає вагомe місце в термінологічній системі англійської мови. Вона представляє значний лінгвістичний інтерес у зв'язку зі зростанням ролі та динаміки політичної комунікації.

До суспільно-політичних реалій належать реалії, що позначають:

1) Адміністративно-територіальний устрій:

а) адміністративно - територіальні одиниці: *province; governorate, county;*

б) населені пункти: *countryside; pueblo, shire- графство;*

в) частини населеного пункту: *local council.*

2) Органи і носії влади:

а) органи влади: *the White House, Houses of Parliament, Seanad Eireann, House of Lords - Палата лордів, House of Commons - Палата громад;*

б) носії влади: *Senate parliamentary, Whip, Speaker of Parliament , Lord Major - лорд-мер.*

3) Громадсько-політичне життя:

а) політичні організації та політичні діячі: *Polish United Workers Party, Tory – торі, Labour party – Лейбористська партія;*

- б) патріотичні та суспільні рухи: *Greenpeace*;
 - в) соціальні явища та рухи;
 - г) звання, ступеня і т.п.: *professor; academic, PhD*;
 - д) установи: *Statehouse, Guildhall, town hall*;
 - е) навчальні заклади та культурні установи: *Cambridge, Hogskolen, Franklin College*;
 - є) стани і касты: *Brahman, Kshatriya, Vaishya*;
 - ж) станові знаки і символи: *crest, escutcheon, the Union Jack – прапор Великобританії*.
- 4) Військові реалії:
- а) підрозділи: *Euro - Atlantic Disaster Response Unit, combat patrol, Multinational Security Unit*;
 - б) зброя: *sheath - knives, crossbow*;
 - в) обмундирування: *flak vest; Interceptor Body Armor*;
 - г) військовослужбовці: *brigadier - general, one - star general* [15, 256].

У мовознавчій літературі існує багато визначень суспільно-політичної лексики. Більшість визначень об'єднує те, що, вони є соціологічно-спрямованими. Основною системою, на думку дослідників, є система понятійно-смыслових сфер, на яких базується ця лексична група. Багато українських (А.А. Бурячок, В.В. Жайворонок, А.В. Капуш, Т.П. Клімушенко, О.О. Мороз, І.В. Холявко) та зарубіжних (В.І. Акімова, А.С. Белая, М.К. Гарбовський, Л.О. Жданова, С.Г. Капралова, Д. Камерон, Т.Б. Крючкова, І.Ф. Протченко, Н.Г. Юзефович, В. Дікман, Х. Ласвел, Г. Клаус) лінгвістів займалися дослідженням поняття «суспільно-політична лексика».

Досить часто можна почути, що тексти, в яких йде мова про внутрішні проблеми певних країн, не перекладають. Так, А. Нойберт у своїй класифікації прагматичних типів текстів відносить тексти, що мають специфічну спрямованість на спільноту носіїв вихідної мови, до таких, які, хоча і можна, проте не потрібно перекладати з огляду на обмеженість аудиторії, яку вони можуть зацікавити [61, 57]. Але трапляється, що необхідність у такому перекладі

виникає. Як от тоді, коли внутрішні проблеми в певній країні починають викликати інтерес усього світу. Так, протягом уже кількох місяців увага світової спільноти прикута до Англії, Америки та України. Публікації, присвячені подіям у цих державах, розміщують на перших шпальтах провідних світових ЗМІ. Саме це і спонукало до аналізу, як саме подається інформація, як відтворюють такі реалії.

2.2 Формування суспільно-політичної термінології

Суспільно-політична термінологія становить вагомий інтерес як предмет дослідження у лінгвокультурному напрямку. Це тематичне об'єднання загальноживаних слів і словосполучень стійкого і фразеологічного характеру, які повинні бути зрозумілі більшості носіїв мови, і які з семантичної точки зору, можуть розглядатися як соціально-оціночні номінації. Створення нових слів здійснюється, перш за все, як віддзеркалення в мові потреб суспільства у виразі нових понять, що постійно виникають в результаті розвитку науки, техніки, культури, суспільних відносин тощо. Суспільно-політичні терміни виникають у мові приблизно тими ж шляхами, що і одиниці інших лексико-семантичних підсистем літературної мови. Згідно з дослідженнями лінгвістів, понад 65% всіх нових слів, які з'явилися в останні десятиліття внаслідок словотворчих процесів, були утворені шляхом афіксації і словоскладання [20, 165].

Словотвірна номінація суспільно-політичних термінів базується на таких способах словотвору як:

1) Афіксальний. Складання афіксальних одиниць цілком відповідають англійським словотворчим традиціям. Морфологічна структура і характер мотивації значення даних одиниць ускладнюється уявленнями носіїв англійської мови про звичайне і стандартне слово.

а) Інтернаціональний префікс *pre-* та *de-* найбільш активно вступали в дериваційні зв'язки. Слова, утворені за допомогою префікса *pre-*, вказують, що щось має місце перед певною датою, періодом, або подією Слово *preempt* означає

«діяти, перш ніж хтось інший почне діяти» (*President preempted the call for more democracy by suddenly announcing a general election*) [57].

б) Лексична одиниця *prebituary* (некролог написаний або опублікований до смерті певної людини) у політичній сфері вживається як пророкування невдачі, особливо політичного кандидата. *Precrimination* означає «взаємне звинувачення, зроблене перед якою-небудь очікуваною подією або результатом». Цей термін було утворено в результаті злиття префікса *prei* *recrimination*, що позначає «зустрічне звинувачення» [2, 3].

в) Слова, утворені префіксом *de-*: *de-conflict* (запобігати появі конфлікту), *deelect* (звільняти особу з вибіркової посади), *de-globalisation* (рух проти глобалізації), *deauthorisation* (відмова від попередньої офіційної згоди на певний документ).

г) До часто вживаних також відносяться префікси *non-* (*non-department, non-civil, non-Europe, non-interference, non-aligned, non-attached, nonprofessional, nongovernmental*), *un-* (*unclear, unemployment, unbalance*), *inter-* (*interstate, intergovernmental, international, intercontinental*) [57].

д) Також високу словотворчу активність у суспільно-політичній лексиці проявляли суфікси: *-ism* (*ableism, fattyism, exceptionalism, sexism*); *-tion/-ition/ation/ion* (*regulation, justification, privatization, integration, administration, consolidation, privatization, organization, confrontation, regulation, convention, opposition, protection, globalization*); *-dom* (*transgenderdom*); *-hood* (*celebrityhood*) [20, 4; 20, 177].

е) Слова, утворені за допомогою суфікса *-ism*, часто пов'язані з дискримінацією певної групи людей. Наприклад, *voiceism* – «дискримінація людей або стереотипне ставлення на підставі звуку їх голосу» і відповідно *voicist* – «той, хто дискримінує людей на підставі звуку їх голосу» [20, 177].

є) До часто вживаних суфіксів також відносяться *-ment* (*development, disagreement, settlement (of arguments), adjustment, movement, management, establishment*), *-ity* (*solidarity, integrity, liability, popularity (рейтинг), minority, majority*), *-al* (*regional, tactical, criminal, international, personal, partial*) [57].

2) Словоскладання. Одним з найбільш стародавніх, універсальних і поширених способів словотворення в англійській мові є словоскладання, що не втратило своєї активності і на даний час: більше ніж третина всіх новоутворень в сучасній англійській мові – складні слова [2, 4]:

а) складні слова, утворені з простих основ: *grass-tops* (лідуюча позиція в суспільстві або суспільній організації), *blue-hot* (той, що має відношення до обурення активістів американської Демократичної партії) [57];

б) складно-похідні слова: *bullyproofing* (застосування заходів, спрямованих на викорінення хуліганства в школах), *opposition research* (евфемізм для потенційно скандальної інформації, яка була розкрита під час вивчення політичного супротивника), *imperial-overstretch* (розширення повноважень верхньої влади незалежно від її можливості підтримувати або розвивати свої військові та економічні обов'язки), *seabiscuit-candidate*, *community animator*;

в) складноскорочені слова: *piconet* (об'єднання префікса *picо* (дуже маленький) з іменником *network*.);

г) лексикалізовані синтаксичні утворення: *just-intime politics* (форма політики, де спеціалізовані коаліції і взаємини будуються навколо проблем замість партій або ідеологій), *wait-and-see (policy)* (політика очікування) [2, 4].

3) Телескопія. Одним із способів утворення англійських слів є телескопія. Під телескопією розуміють процес, при якому нове слово виникає зі злиття повної основи одного слова зі скороченою основою іншого або ж зі злиття скорочених основ двох слів. Значення такого нового слова в більшості випадків містить сумарне значення обох своїх складників. Іноді це сумарне значення складається із суми повного лексичного значення першого чи другого складника і граматичного значення іншого [20, 179]. Наприклад, *illeggrant* (*illegal+immigrant*) – нелегальний імігрант; *gayborhood* (*gay + neighborhood*) – район, який заселений переважно геями.

4) Скорочення. *Gen* (*generation*), *YIMBY* (*Yes In My Back Yard*) – «особа, яка не проти того, щоб поруч із її помешканням було побудовано щось небезпечне або потворне», *NIMBY* (*Not In My Back Yard*) [57].

Також необхідно відзначити процес міграції слів з однієї терміносистеми в іншу. У суспільно – політичній термінології досить часто вживаються медичні терміни в політичних та інших контекстах, наприклад, *color – blind* – «той, хто страждає дальтонізм, не розрізняє кольори», як елемент суспільно – політичної термінології означає «не має расових упереджень». Автомобільний термін *spark plug* «свічка запалювання» став означати «людина, що виступає в ролі ініціатора» [2, 2].

Ще одним способом формування суспільно-політичної термінології є запозичення. Як показує аналіз, саме суспільно-політична та економічна сфери є сферами виникнення і функціонування найбільшого числа інновацій останніх десятиліть, хоча англійська мова і сама перетворилася на джерело поповнення словникового складу інших мов європейського ареалу [17, 9]. Прикладом є запозичення з французької мови: *genocidaire* (прихильник політики геноциду) [57].

За будь-якої номінацією стоять заздалегідь відомі носіям мови концептуальні конструкти. Це означає, що образи, які послужили базою для репрезентації знань про різні фрагменти політичної картини світу, знаходяться в постійній кореляції з життєвим середовищем, досвідом і культурою народу.

Такі репрезентації несуть в собі «сліди» від всього пізнаного людиною – починаючи від зорових і акустичних вражень до репрезентацій концептуального плану, які утворюються під впливом почутого, побаченого або прочитаного [28, 3]. В епоху масової комунікації існують воістину безпрецедентні можливості для розвитку та поширення суспільно-політичних реалій. Яскравим тому доказом є мова преси нашого часу та мова суспільства. Мова преси та суспільства мало не щодня збагачується реаліями, проте, багато з них все ж поступово переходять в основний словниковий фонд. Це, зокрема, такі слова та словосполучення, як: *sweat shop* – підприємство, на якому існує потогінна систем (*Sweatshop is a pejorative term for a workplace that has poor, socially unacceptable working conditions. The work may be difficult, dangerous, or underpaid*); *trouble shooter* – уповноважений з залагодження конфліктів, наприклад: *In general, troubleshooter*

is the identification of diagnosis of «trouble» in the management flow of a corporation or a system caused by a failure of some kind; dark horse – темна конячка, тобто кандидат, несподівано висунутий на якийсь пост в розпал передвиборної кампанії (A dark horse is a little-known person that emerges especially in a competition of some sort or a contestant that seems unlikely to succeed); favorite son – кандидат, що висувається в президенти делегацією свого штату (на передвиборному з'їзді партії) (Especially in parliamentary systems, a «favorite son» is a party member to whom the party leadership is likely to assign a prominent role); boondoggling – слово, колись входило в розряд сленгу, тепер уже широко відомо в політичному лексиконі в значенні «займатися порожніми справами» (A lot of politicians boondoggling on their working places); термін hooverize буквально означає «жити по Гуверу», тобто «економити на їжі», «недоїдати» та ін., наприклад: Hooverize means to live without enough food and may be enough money for food. Тепер вже цілком «благопристойний» політичний термін lame duck колись був відомий тільки як політичний сленгізм. Зараз термін lame duck вживається у значенні «політик-невдаха», «людина, якій не щастить», наприклад: A lame duck, in politics, is an elected official whose successor has already been elected. The official is often seen as having less influence on other politicians. Цікаво простежити появу реалії sky marshal (The US Federal Aviation Administration began its «Sky Marshal» program in 1968, which eventually became the FAA Federal Air Marshal Program in 1982). Дане словосполучення виникло в період розквіту практики захоплення літаків викрадачами-нальотчиками (highjackers). Хвиля насильницького захоплення і захоплення літаків у США втілила у життя спеціальну науку «П», спрямовану на розсекречування «профіля потенційного викрадача» (highjacker profile determination). З'явилося відповідно і безліч нових слів і понять, пов'язаних з цією областю. Значну увагу привертає така політична реалія, як straw man (або man of straw) (Therefore, straw man document means it is a «flimsy» document that is just an initial draft of a subject which is expected to be modified by others). Буквальне значення – «солом'яна людина». Ясно, що це метафора, і отже, треба передати цей метафоричний елемент мовою

перекладу. Вдалими можна визнати такі варіанти, як «солом'яне опудало», «не надійна людина». Однак переосмислення реалії пішло ще далі. *Straw man* в сучасній політичній мові означає: «підставний (фіктивний) кандидат, що висувається з метою відвернути увагу виборців від іншого кандидата». Реалія *paper tiger*, як відомо, увійшла в українську мову зовсім недавно. Дане словосполучення перекладається шляхом кальки – «паперовий тигр», тобто вживається у значенні «безпечний супротивник» (*«Paper tiger» was an ancient phrase used in Chinese culture*).

Словосполучення *stalking horse* дуже важко перекласти, не знаючи сфери його застосування. У словнику *«Chronicling the Times: productive Lexical Innovations in an English Newspaper»* [56] реалія *stalking horse* визначається наступним чином: «будь-який «липовий» кандидат, який висувається для того, щоб відвернути увагу від іншої кандидатури або розколоти опозиції» (*If you describe a person or thing as a stalking horse, you mean that it is being used to obtain a temporary advantage so that someone can get what they really want*). Оскільки настільки багатослівне тлумачення не можна використовувати в якості переказного варіанту, то на його основі слід виділити хоча б основні ознаки і тоді словосполучення можна перекласти як «фіктивна кандидатура, підставна фігура (в політичній грі)». На жаль, дана лексика ще не знайшла відображення в сучасних двомовних (перекладних) словниках, і перекладач повинен пропонувати свої варіанти перекладу на основі своїх самостійних домислів, спираючись на контекст та прагматику, доцільно буде проаналізувати слово з усіх сторін його функціонування в мові.

При перекладі суспільно-політичних реалій багато що можуть сказати про їх значення самі складові цього слова, тобто морфеми. Розбити слово поморфемно, розглянути кореневі та афіксальні морфеми, та оперуючи повною інформацією про слово, дійти певних висновків [28, 19]. Розглянемо на прикладах: слово *peacenik* порівняно недавно з'явилося в англійській мові, наприклад: *Peaceniks publicly oppose armed conflict in general, or a particular conflict*. Розбивши слово на дві частини *peace* + *nik*, легко здогадатися, що *nik* –

це суфікс для утворення іменників. Під впливом російського суфікса (*sputnik, lunik*) в англійській мові слова такого роду стали з'являтися все частіше. Отже, *peacenik* – це учасник мирних демонстрацій, маніфестант, борець за мир. Те ж саме можна сказати про термін *nixonomics* (*Nixonomics, a portmanteau of the words «Nixon» and «economics», refers to U.S. President Richard Nixon's economic performance*). Так американські журналісти охрестили економічну політику колишнього президента США Ніксона. Спершу цей термін вживався тільки жартівливо, але в даний час він вже досить широко використовується у пресі та його можна зустріти навіть в офіційних текстах.

Завдяки рекламі, слово *put down* також стало реалією зі значенням «відкидати», особливо у формі критичного (або образливого) зауваження. Словосполучення *counterculture* може доставити багато неприємностей перекладачеві (*The term counterculture is attributed to Theodore Roszak, author of The Making of a Counter Culture*). Слово мимоволі сприймається як складане з двох елементів: *counter* + *culture*, тобто «контр-культура». Однак подібне тлумачення слова *counterculture* було б помилковим. Фактично, в сучасній англійській мові в США дане слово синонімічно еквівалентне поняттю «стиль життя», особливо якщо мати на увазі відмінність нового стилю від традиційних форм американського способу життя. Говорячи про суспільно-політичні неологізми, не можна не згадати також такі слова, як *psychedel* (*A psychedel drug whose primary action is to alter cognition and perception; well known psychedelics include LSD*). Слово *psychedelic* вживається в мові відносно нового соціального «руху» в США. Представниками такого «руху» є деяка частина американської молоді, якій набридла буржуазна культура і яка шукає виходу з тупика, занурюючись в іншу крайність – в світ галюцинацій. Дане слово можна перекласти так: викликає галюцинації (наприклад, *psychedelic music*). З іншого боку, в політичних текстах вираз *to take a walk* може означати «голосувати за кандидата іншої партії» (*Could you take a walk, if I had paid*). Вельми цікаве слово *flunkenstein* спочатку з'явилося в стінах американських коледжів і університетів. Якщо врахувати, що *flunk* – студент, виключений за неуспішність, то стає ясно,

що *flunkenstein* – це свого роду «вічний невдаха», тобто «студент, який постійно провалює іспити» (*Stop to be like a flunkenstein, come to your senses*).

Номінація *flip-flop* (пер. сальто-мортале) має значення (*a sudden reversal of opinion or policy by a politician, usually running for office*) (раптова зміна у поглядах політика, котрий претендує на державну посаду) побудована на образі акробата, що здійснює спритні і несподівані трюки. Ознака, покладена в основу найменування номінації *dog-whistle* (пер. сигнал, на який відгукується собака) '*a type of political speech using code words that appear to mean one thing to the general population but have a different meaning for a targeted part of the audience* [57] (політична мова, в яку закладені приховані від широкої публіки, але зрозумілі цільовій аудиторії, значення) пояснюється акустичними враженнями; концепт-сценарій, представлений номінацією *fence mending* (ремонт паркану) - *after making an unpopular vote or taking an unpopular action, lawmakers will often need to return to their districts in an attempt to “mend fences” with constituents* - (Відновлення іміджу політика (партії) у виборчому окрузі) пов'язаний з побутовими реаліями. Ці та безліч інших прикладів (*shield laws* – закони США, що визначають право журналістів не розкривати джерело інформації; *Lady Bird bill* (= *Highway beautification Act of 1965*) – федеральний закон США, який контролює розміщення реклами за межами промислових і торгових зон; [19, 142] *whispering campaign* – підспудно проведена пропаганда; *short-gun interview* – коротке інтерв'ю, що проводиться без попереднього узгодження та ін.) підтверджують, наскільки важлива роль образів, «розумових картинок», «сколков з дійсності» для відображення фрагментів політичної картини світу і передачі основних рис іменованих явищ і їх істотних характеристик [55].

Англомовний термінологічний апарат політичної сфери являє собою динамічне мовне явище, яке перебуває в стадії активного розвитку. Розглянемо основні історичні етапи та лінгвокультурні аспекти формування англомовної суспільно-політичної термінології. Золотим століттям американської політичної термінології вважається XIX століття. В цей період виникло більшість номінацій, актуальних і у наш час. Серед них можна назвати терміни *left, right, center; spoils*

system; lobbyist; split ticket; party ticket; dyed-in-the-wool, office seeker, dark horse, lame duck, slate, standardbearer, gag rule, straw vote, party machine, filibuster, slush fund, gubernatorial, junket, bandwagon, landslide, to dodge the issue, to electioneer, to campaign, to gerrymander, to be in cahoots with, to logroll, to stump, to muckrake, to mend fences, to whitewash, to keep the ball rolling [53] та інші. Шляхи і джерела їх виникнення неоднозначні. Походження терміна *to keep the ball rolling* (вести тривалу широкомасштабну передвиборну агітацію населення) відноситься до 1840 р. Під час передвиборної кампанії в підтримку кандидата в президенти Вільяма Френсіса Харрісона був придуманий оригінальний агітаційний хід: по вулицях американських міст котили величезний шкіряний м'яч, на якому було написано гасло "*Keep the ball rolling*" [60]. Деякі терміни були запозичені з інших лінгвокультур. Так, терміни *left, right, center* (ліві, праві, центристи) прийшли в американський політичний мову приблизно в 1840 р. з Великобританії, куди, в свою чергу, вони потрапили з Франції. Дані терміни використовувалися для позначення розташування місць депутатів Французького Національного Збору, де традиційно депутати з більш радикальними політичними поглядами займали місця зліва від президента, а представники консервативно налаштованого духовенства розташовувалися праворуч.

З Великобританії прийшов термін *dark horse* (пер. темний кінь) "*a little-known politician who emerges to win a primary election and capture his party's nomination*" (кандидат на виборну посаду, висунення якого було несподіванкою). У лінгвокультурі термін не мав співвіднесеності з політичним дискурсом. Автором вираження *dark horse* є Б. Дізраелі, він вжив його в своєму романі *The Young Duke* (1831 р.) в контексті *скачок* в значенні «нікому не відомий раніше суперник, який несподівано показує високі результати» [54]. У 1860 р. в Америці цей вислів став використовуватися в політичному дискурсі. У першій половині ХХ ст. мовна творчість в сфері політичної лексики і фразеології йшла не так інтенсивно. До періоду початку 1900 рр. можна віднести такі номінації, як *smoke-filled room, grass roots, pork barrel, square deal, new deal, keynote speech, off the record, egghead, brain trust*, а також слова, утворені за допомогою суфікса

– *gate* (*Koreagate, Quakergate, Irangate, Watergate*).

Наприклад, номінація *pork barrel* (пер. бочка зі свининою) відноситься до 1800 р. У ХХ ст. слово *pork* входить в лексикон політиків як сленгове позначення достатку (будь-якого роду), походження якого викликає підозри. На початку ХХ ст. в процесі подальшої фразеологізації значення слова *pork* за словосполученням *pork barrel* закріплюється значення “*a bill or project requiring considerable government spending in a locality to the benefit of the legislator's constituents who live there*” [59] (законодавче затвердження програм державного фінансування окремих регіонів з метою підвищення популярності політика, виборці якого проживають в даному регіоні).

Друга половина ХХ ст. відома новим спалахом термінотворості. Нестабільна політична обстановка на світовій арені і необхідність врегулювання конфліктів, привели до виникнення ряду термінів, в основі яких лежать військова і дипломатична метафори: *guerilla strategy, offensive strategy, defensive strategy, push strategy, pull strategy, strategic withdrawal, search-and-destroy mission, clean bombing, dollar diplomacy, give-and-take policy, good-neighbor policy, kid-glove diplomacy, big-tent policy*.

Виникло чимало номінацій і суто фразеологічного характеру. Останнім часом в політичному лексиконі США з'явилося багато нових слів, для яких характерні метафоричність і прецедентність. Дана особливість політичних термінів зумовлена специфікою політичної комунікації: образність, велика кількість метафор, установка на мовну гру і емоційний вплив на адресата - найбільш істотні риси сучасної політичної комунікації [24, 66]. Джерелом походження нових номінацій часто є реальна ситуація, як, наприклад, терміну *full Ginsburg 'an appearance by one person on all five major Sunday-morning interview shows on the same day: This Week on ABC, Face the Nation on CBS, Meet the Press on NBC, State of the Union on CNN and Fox News Sunday'* (поява публічної особистості в один і той же день в п'яти головних недільних телевізійних шоу). Даний термін пов'язаний з ім'ям Вільяма Гінзбурга, адвоката Моніки Левінські, який став першою людиною, що опинився в такій ситуації 1 лютого 1998 р.

Термін *bed-wetting* (мед. енурез) '*someone who expresses doubt or excessive worry about a political outcome*' [58] – з'явився у висловлюванні Девіда Плуффе, авторитетного політичного оглядача, з приводу політичних ризиків в 2008 р: "*No bed-wetting. This will be a tough election for our party and for many Republican incumbents as well. Instead of fearing what may happen, let's prove that we have more than just the brains to govern – that we have the guts to govern. Let's fight like hell, not because we want to preserve our status, but because we sincerely believe too many everyday Americans will continue to lose if Republicans and special interests win*" [62].

Нові номінації нерідко витісняють загальноприйнятую політичну лексику. Наприклад, словосполучення *agonizing reappraisal* (болісна переоцінка) все частіше фігурує в політичному дискурсі замість звичного *change of mind* (зміна намірів); слово *fringe* або словосполучення *lunatic fringe* (фанатичні прихильники) в політичній мові все частіше вживаються замість традиційного терміна *extremists* (екстремісти) [25, 71].

Отже, суспільно-політичний шар лексики є надзвичайно динамічним оскільки змінюється відповідно до потреб суспільства та змін у суспільно-політичній сфері. Суспільно-політичні терміни утворюються переважно як і терміни інших лексичних підсистем. На сьогодні основними способами утворення суспільно-політичних термінів є афіксація і словоскладання.

Розглянуті приклади дозволяють зробити висновок, що роль екстралінгвістичних чинників в процесі формування суспільно-політичної термінології дійсно велика. Прагнення до новизни, навмисна спроба політичних діячів «затемнити» свої думки і, нарешті, сенсаційний стиль політичних промов окремих ораторів – все це не може не породжувати великої кількості новоутворень в області політичної лексики. Своєрідність політичних інститутів, виборчих кампаній, процесів формування зовнішньої політики, політичних традицій і суспільно-політичної практики людей знаходить відображення в суспільно-політичній лексиці.

2.3 Аналіз політичної лексики Америки та Англії

Американізми, лексичні, фонетичні та граматичні особливості англійської мови в США, що представляють собою порівняно нечисленні відхилення від британської літературної норми. До американізмів відносяться слова, що виникли в США і не отримали поширення в Англії: назви рослин і тварин північноамериканського континенту (*moose* – «північноамериканський лось»), різних явищ, пов'язаних з державним і політичним ладом США (*dixiecrat* – «демократ з південного штату»), з побутом американців (*drugstore* – «аптека – закусочна»). Іншу групу складають слова, якими користуються як в Англії, так і в США і в яких специфічно американським є лише одне з притаманних їм значень (*career* – «професійний») [46, 23].

Одним з основних центрів максимальної концентрації національно-забарвленої лексики, що відбиває особливості життя народу - носія мови, є суспільно-політична лексика. Якщо в назвах географічних об'єктів, флори і фауни (топонімах і апелюваннях) відображаються особливості природно-географічного середовища, в якій живе народ – носій мови, то в назвах установ, органів влади, різних державних і громадських організацій відображені особливості державно-політичного ладу країни, соціально-політична структура суспільства, що обслуговується цією мовою.

Хоча для мови політики характерна наявність спеціального словника, цей останній використовується не тільки в політичних, але і в художніх текстах і в самих різних сферах повсякденного життя.

Політичні реалії – американізми надають тексту яскраво виражений національний колорит, тому вони зберігаються в перекладі і широко використовуються при описі американської дійсності.

Ніде так не проявляється класовий підхід до явищ мови, як у сфері суспільно - політичної лексики. Специфіка мови дозволяє вкладати в одні і ті ж мовні знаки абсолютно різний зміст. Семантичний зміст суспільно – політичної термінології часто носить чітко виражений класовий характер, тобто включено у

світогляд, в картину світу, інтерпретовану з позицій боротьби класів. У силу цього однакові слова, особливо в політичній лексиці, можуть позначати різні в понятійному відношенні денотати; крім того, вони нерідко викликають у представників різних соціальних верств різні уявлення і асоціації, в чому позначаються відмінності в їх ідеології.

У перекладах на українську мову слова і словосполучення типу *freedom* «свобода», *democracy* «демократія», *human rights* «права людини», *free trade* «вільний товарообмін» часто укладають в лапки, показуючи тим самим, що вони вжиті не в тому сенсі, як ми їх розуміємо. Цей прийом отримав в даний час широке поширення.

Ідеологічним апаратом США розроблений і широко застосовується на практиці цілий арсенал методів для маніпулювання словами:

а) Вилучення з ужитку всіх слів і словосполучень, які в тій чи іншій мірі дискредитували себе, а також тих знаків мови, що не є позитивними або нейтральними в політичному відношенні з точки зору панівного класу. Наприклад, слово *crisis* «криза» замінюють словом *depression* «депресія, спад ділової активності»; слово *class* «клас» – словом *(income) bracket* «група по доходу». Слово *class* відноситься до табуованою лексиці в американському політичному лексиконі, особливо в поєднанні з визначенням *ruling* «правлячий» [46, 240].

б) Навмисне, тенденційне збочення тлумачень і дефініцій в словниках і довідниках різного роду на догоду ідеології панівного класу. Наприклад: *dictatorship* «диктатура» трактується тільки як *насильство*; *peace offensive* «мирний наступ» подається як прагнення держави прикрити свої агресивні наміри і т. п. Слово *propaganda* для багатьох американців має негативний відтінок і означає «брехня».

в) Фабрикація, поширення і часте повторення помилкових стереотипів, обчорнили противника і представляють себе у вигідному світлі: *democracy* «демократія» (тільки про буржуазної демократії), *welfare state* «державна

загального благоденства» (тобто США), *iron curtain* «залізний завіса» (стосовно країн соціалізму).

г) Хибна номінація об'єкта (денотата): *right – to – work laws* «закони про право на працю» – антиробоче законодавство, за яким підприємець має право брати на роботу не членів профспілок і в разі страйків використовувати штрейкбрехерів.

д) Використання позитивної та негативної конотацій слів. Особливо багато зусиль докладає пропагандистський апарат США для дискредитації таких слів з понятійного апарату ідеології робітничого класу, як *communist* «комуніст», *red* «червоний».

е) Вживання слів з широким, дуже загальним значенням, покликане приховати негативні боки американської зовнішньої і внутрішньої політики: *presence* «присутність» (замість «окупація», «агресія»).

є) Абсолютизація певних понять: *freedom* «свобода», *free world* «вільний світ», *democracy* «демократія». Шляхом постійного вживання і частого повторення ним надається якесь абсолютне значення.

Важливим методом мовної маніпуляції є витончене використання специфічних термінів, евфемізмів, метафор.

Слово *(the) poor* «бідні» в буржуазній пресі було замінено на *(the) neediest* «нужденні», потім на *(the) needy*, *(the) ill – provided* «незабезпечені», потім на *(the) deprived* «позбавлені благ», потім на *(the) socially deprived* «соціальнознедолені», *(the) underprivileged* «малопрівілеговані», а пізніше на *(the)disadvantaged* «потрапили в менш сприятливі життєві обставини» і, нарешті, на *low - income people* «малозабезпечені» [46, 243].

Цю «семантичну обробку» політичної лексики апологетами буржуазної ідеології необхідно враховувати при перекладі і тлумаченні американізмів - назв реалій суспільно-політичного ладу США.

У політичному лексиконі США останнім часом з'явилося багато нових слів – понять і кліше, поступово витісняють загальноприйнятую політичну лексику. Прагнення окремих політичних діячів США «затемнити» свої думки

(евфемістичні тенденції) і крикливий, сенсаційний стиль політичних промов окремих ораторів не можуть не породжувати різноманіття новоутворень в області політичної лексики.

2.4 Специфіка перекладу суспільно-політичних реалій

Переклад реалій, як слів специфічних для певного народу або країни, вимагає від перекладача особливих знань, а саме знання лінгвокраїнознавства. На думку Т.Р. Кияка, в процесі перекладу сам перекладач повинен володіти «культурною компетенцією», тобто знанням чужої культури, аби виявити в тексті специфіку культури. Розуміння між людьми передбачає не лише знання граматики, але й наявність спільних культурних передумов [27, 62]. Хоча мова йде про поняття та предмети, яким можна дати точний опис та визначення, при передачі їх на мову перекладу, можливі значні відхилення та варіанти. Це пов'язано з тим, що за частотою вживання, за роллю в мові, за побутовим характером слова, що виступають в якості назв таких реалій, не мають термінологічного забарвлення; вони не вирізняються навіть в найбільш буденному контексті оригіналу, не вирізняючись в ньому стилістично, є звичними для мови оригіналу і саме тому при їх перекладі виникають труднощі.

У теорії та практиці перекладу широко відомі такі прийоми перекладу реалій:

1) Транслітерація і транскрипція.

При транслітерації передається засобами мови-перекладу графічна форма слова мови-оригіналу, а при транскрипції – його звукова форма. Ці способи застосовуються при передачі іншомовних власних імен, географічних найменувань, назв різного роду компаній, фірм, пароплавів, газет, журналів і т.д., тобто, особливо поширені в суспільно-політичній літературі та публіцистиці як перекладної, так і оригінальною, але описує життя і події за кордоном (наприклад, «*Queen Elisabeth*» — корабель «*Квін Елізабет*»; *Downing Street* — *Даунінг Стріт*; *impeachment* — *імпічмент*; *Journal Nature* — *Журнал Нейче* (поєднання транскрипції та семантичного перекладу); *Hitachi* — *Хітачі*

(транскрипція); *Toshiba* – Тошіба; *Beatles* – Бітлзи, *escalation* – ескалація, *Benelux* – Бенелюкс) [1, 146].

Дуже широко використовується транслітерація або транскрипція (повна або часткова), тобто безпосереднє використання данного слова, що означає реалію, або його кореня в написанні літерами мови перекладу або в поєднанні з суфіксами мови перекладу:

Застосування транслітерації при передачі реалій досить обмежена, про неї можна говорити при перекладі понять, що стосуються, в основному, суспільно-політичного життя і власних назв: англійське «*Strathmore*» і українське «*Стратмор*», *The Washington Post* – Вашингтон Пост, *L'Enfant Plaza* – Ланфан-Плаза, *speaker* – спікер, *lord* – лорд, *Tory* – торі, *Waterloo* – Ватерлоо, *Murray* – Муррей. Наприклад, *punk* – панк, наприклад: *The punk subculture is centered on a loud, aggressive genre of rock music called punk rock*; *ombudsman* – омбудсмен, (тут слід зазначити, що перша частина слова перекладається на рівні графем, а друга – на рівні фонем) (*Ombudsmen sometimes also aim to identify systematic issues leading to poor service or breaches of people's rights*); *skinhead* – скінхед (*Skinhead culture became so popular by 1969 that even the rock band Slade temporarily adopted the look as a marketing strategy*); «*Guardian*» — «Гардіан»; «*WallStreet*» — «Уолл Стріт»; «*WashingtonPost*» — «Вашингтон Пост».

Вибір транскрипції при перекладі також залежить і від читача, на якого орієнтований текст, тобто необхідно враховувати ступінь «знайомості» реалії, оскільки вона не повинна залишитися за межами його сприйняття.

За відсутності в мові перекладу букви, що позначає звук, за своїм звучанням схожий зі звуком у вихідному тексті, застосовуються поєднання букв, що дають відповідне звучання. Так, українське «ж» передається в англійській мові через поєднання «zh», «x» через «kh», «щ» через «shch» і так далі.

Транскрипція реалії передбачає механічне перенесення реалії із іноземної мови в перекладацьку графічними засобами останньої із максимальним наближенням до оригінальної форми [41, 440]: *Whig* - біг; *Utah* – Юта, *banjo* – банджо; *time-out* – тайм-аут.

Бажання, а часто і необхідність застосування транскрипції при передачі реалій зумовлена тим, що, таким чином, перекладач може одержати можливість перебороти дві вказані вище труднощі, але, якщо вибір між транскрипцією зроблений невдало, це може дуже ускладнити розуміння перекладу читачем.

2) Створення нового / складного слова

Даний прийом застосовується, якщо транскрипція (або транслітерація) з певних причин небажана або неможлива. Введення неологізму найбільш підходящий (після транскрипції) шлях збереження смислового змісту і колориту переводиться реалії: шляхом створення нового слова (або словосполучення) іноді вдається домогтися майже такого ж ефекту. Такими новими словами можуть бути, в першу чергу, кальки і полукальки.

а) Калька.

Калька – запозичення шляхом буквального перекладу – дозволяє перенести в мову перекладу реалію при максимально повному збереженні семантики. Однак збереження семантики не означає збереження колориту, оскільки частини слова або виразу передаються засобами мови перекладу. Наприклад, англ. «*Capitoll Hill*» – укр. «*Канітолійський Пагорб*», *Library of Congress* – *Бібліотека Конгресу*, *Skyscraper* – *хмарочос*; *misleader* – *лжекерівник*, *People of good will* *люди доброї волі*; *the United Nations Organization* – *Організація об'єднаних націй*; «*Shadow cabinet*» – *тіньовий кабінет*; *White House* – *Білий дім*; *Grand jury* – *велике жюрі*; *backbencher* – *задньолавочник*; *Candidate of Science* – *кандидат наук*; *air-bridge* – *повітряний міст*.

Наприклад, при перекладі назви організації *Woodrow Wilson International Center for Scholars* застосовують метод калькування та транскрипцію – *Міжнародний центр вчених Вудроу Уїлсон*.

Способом калькування перекладається переважно еквівалентна лексика. Наприклад, *workaholic* – *трудоголік* (*He sure is a workaholic*); *political drudge* – *роботяга* (про працюючого працівника), наприклад: *I'm only thirty-four, a political drudge, with a tidy sum to boot not that I'm boasting about it*.

б) Напівкалька.

Напівкальки являють собою часткові запозичення слів і виразів, що складаються частково з елементів вихідної мови, частково з елементів мови приймаючої. Наприклад, англ. «*Southern Bethesda*» – укр. «*Північна Бетесда*», *the Corcoran School* - *Коркоран – Скул*, *Carpet-bagger* - *саквояжник (сіверянин, який добився впливу та багатства на Півдні)*, *House of Lords* *О Палата лордів*, *Hereditary Peers* – *спадкові перу*.

При калькуванні існує небезпека з'явлення в перекладі буквализму, який зовсім непотрібен. І перекладач повинен використовувати цей засіб перекладу лише тоді, коли в українській мові дійсно відсутнє відповідне слово або словосполучення.

в) Освоєння.

До даної групи прийомів перекладу реалій можна також віднести освоєння – додання слову вигляду рідного для мови перекладу на основі матеріалу, вже наявного у вихідному мовою. Наприклад, фр. *Concierge* – *консьєржка*; нім. *Walkure* – *валькірія*.

г) Створення семантичного неологізму.

Це спосіб передачі реалій полягає у створенні перекладачем семантичного неологізму, тобто слова або виразу, що дозволяє зрозуміти смисловий зміст переданої реалії [13, 100]. Тобто, це нове слово або словосполучення, «вигадане» перекладачем і яке дозволяє передати смисловий зміст (склад) реалії. Від кальки його відрізняє відсутність етимологічного зв'язку з оригінальним словом [27, 90]: *Seven-league boots* – *чоботи – швидкоходи*.

Але С. Влахов і С. Флорин зазначають, що «спосіб перекладу реалій неологізмами найменш використовується: причина досить очевидна – творцем мови є народ і дуже рідко – окремий автор» [13, 90].

3) Наближений переклад.

Хоча ці еквіваленти лише приблизно передають зміст відповідних українських слів, все ж за відсутністю в англійській мові точних еквівалентів, їх застосування цілком виправдано, оскільки вони дають деяке уявлення про

характер позначного предмета або явища. Застосування аналогів зустрічається і при передачі англійської безеквівалентної лексики на українську мову, наприклад: *drugstore* – аптека; *know-how* – секрети виробництва (технологія, вміння, знання справи); *Downing Street* – резиденція прем'єр-міністра Великобританії; *the Union Jack* – прапор Великобританії.

4) Контекстуальний переклад.

Цей прийом подібний за своїм принципом з наближеним перекладом і протиставлено словниковому, оскільки перекладається слово при використанні цього прийому може мати відповідності, що відрізняються від наведених у словнику.

5) Трансформаційний переклад.

У ряді випадків при передачі безеквівалентної лексики доводиться перекладачеві вдаватися до перебудови синтаксичної структури пропозиції, до лексичним замін з повною зміною значення вихідного слова або ж до того й іншого одночасно, тобто до того, що носить назву лексико-граматичних перекладацьких трансформацій; тому в даному випадку можна говорити про трансформаційний переклад. Наприклад, *I could catch glimpses of him in the windows of the sitting – room.* – Я бачив, як його фігура майнула у вікнах вітальні.

6) Гіпонімічний переклад.

Гіпонімічний переклад являє собою заміну видового поняття на родове, тобто передачу реалії деякої мовної одиницею, що має більш широке значення, ніж перекладацька.

7) Описовий переклад.

Цей спосіб передачі безеквівалентної лексики полягає в розкритті значення лексичної одиниці за допомогою розгорнутих словосполучень, що розкривають істотні ознаки позначуваного даної лексичної одиницею явища, тобто, по суті справи, за допомогою її дефініції (визначення). Декілька прикладів описового перекладу англійської безеквівалентної лексики на українську мову: *showmanship* – вміння привернути на себе увагу, *gum arabic* – гуміарабік, що виділяється різними видами акацій, які ростуть на південь від Сахари.

8) Заміна реалії. Переклад фразеологізмів, що містять реалії.

Деякі дослідники (наприклад, С. Влахов і С. Флорін) також виділяють прийом заміни реалії, наведеною в початковому тексті, на реалію мови перекладу [13, 101].

9) Опущення реалії.

Згідно А.Д. Швейцера, беручи до уваги функціональну роль реалії в повідомленні, перекладач може «зняти реалію» у кількох особливих випадках:

- якщо вона несе незначну навантаження в смисловій структурі тексту;
- якщо вона згадується лише епізодично;
- якщо вона виконує не денотативну, а експресивну функцію і, отже, не може викликати конкретні образні асоціації у читача текст перекладу [52, 251].

Цей прийом відомий також як «опущення реалії» або «нульовий переклад» [13, 109]. З точки зору частоти вживання прийомів практично всі способи застосовуються часто, однак опущення реалій при перекладі, незважаючи на свою простоту, не знаходять широкого вжитку. Це свідчить про перевагу перекладачів дотримуватися тексту оригіналу і при виборі того чи іншого прийому керуватися авторським задумом.

10) Передача чужої для вихідної мови та мови перекладу реалії.

З проблемою такого характеру перекладач зустрічається при наявності в тексті оригіналу реалії, запозиченої вихідною мовою із «третього» мови. Найчастіше в тексті оригіналу такі реалії супроводжуються додатковими засобами осмислення, які також можуть викликати труднощі при перекладі.

Розглядаючи переваги і недоліки кожного з перерахованих способів, необхідно підкреслити, що в практиці перекладацької роботи вони застосовуються не ізольовано, а в поєднанні один з одним. Виключно використання тільки одного з них має наслідком або перевантаження переказного тексту іншомовним словесним матеріалом або «екзотизму» (при транслітерації і транскрипції), або непомірне розширення тексту (при описовому

способі), або веде до повної втрати національної специфічності (при уподібнюється перекладі), або до збіднення речового сенсу.

Аналіз наукової літератури довів, що у процесі перекладу реалій немає раз і назавжди встановлених правил, основний орієнтир – контекст, в якому вживається національно забарвлене слово.

Фахівці висувають практично однакові пропозиції з перекладу культурно-специфічних слів, вони розрізняють тільки переваги в їх використанні. Так, ґрунтуючись на класифікації слів-реалій, представленої в розділі I, болгарські перекладознавці С.І. Влахов та С.П. Флорин доволі детально аналізують можливі засоби відтворення реалій та пропонують цілий ряд таких засобів, складений на основі вивчення перекладацької практики. Цей список включає такі способи перекладу, як:

- 1) транскрипція і транслітерація;
- 2) гіперонімічний переклад;
- 3) уподібнення;
- 4) перифрастичний (описовий, дескриптивний, експлікативний) переклад;
- 5) калькування [13, 17].

Г.Д. Томахін висуває практично ідентичну класифікацію способів перекладу, не виділяючи гіперонімічного перекладу, але пропонуючи трансформаційний або контекстуальний переклад [46, 31].

В.С. Виноградов виділив наступні способи перекладу реалій: транскрипція або транслітерація, гіпогіперонімічний переклад, уподібнення, перифрастичний переклад, калькування [12, 45].

Т.Р. Кияк наводить дещо відмінну класифікацію перекладу реалій: транскрипція, гіпо-гіперонімічний переклад, уподібнення, міжмовна конотативна транспозиція, дескриптивна перифраза або перифрастичний переклад, комбінована реномінація, контекстуальне розтлумачення реалій, ситуаційний відповідник, калькування [27, 150].

На основі зіставлення англомовних перекладів української прози з їхніми оригіналами українська дослідниця Р.П. Зорівчак визначила такі способи

трансляційного перейменування реалій: транскрипцію, гіперонімічне перейменування, дескриптивну перифразу, комбіновану реномінацію, калькування, міжмовну транспозицію на конотативному рівні, метод уподібнення, контекстуальне розтлумачення реалій [22, 55].

З.Г. Прошина вважає, що реалія в основному передається транскрипцією, транслітерацією і калькуванням. Н.А. Фененко не пропонує нових способів перекладу, проте пояснює і обґрунтовує вибір способу перекладу залежно від типу реалії, а отже, і від семантичного та стилістичного навантаження, яку реалія несе в тексті. Пряме звернення до реалії, близької реципієнту, широко використовується і в оповіданні, що дозволяє зменшити екзотичність тексту і уникнути лакун, пов'язаних з відсутністю у носіїв англійської культури фонових знань, необхідних для розуміння культуро-специфічних лексичних одиниць [49, 17].

Відтворення національної своєрідності є однією з центральних проблем у перекладознавстві. Реалії, як одиниці безеквівалентної лексики, викликають значні труднощі під час перекладу. Складність полягає в тому, що для перекладу їх не існує відповідників, які б разом з передачею специфічної інформації відображали національний колорит, мали б ті самі конотації емоційного, смислового та стилістичного характеру, що супроводжують реалії в оригінальному тексті.

Крім того, О.І. Чередниченко підкреслює важливість культурної компетенції, оскільки вона дозволяє вірно зрозуміти факти іншомовної культури та подати у новій словесній оболонці, пристосувавши їх до норм вторинного семіотичного коду [51, 12].

На думку багатьох дослідників вибір прийому передачі реалії залежить від характеру самої реалії, її місця в лексичних системах, словотворчих можливостей, літературних та мовних традицій в мові оригіналу та перекладу; значущості реалії у контексті, яка здійснюється за допомогою таких критеріїв: чи зосереджена увага на цій реалії, чи вона яскраво виражена або є непомітною деталлю у тексті оригіналу.

Під час перекладу реалій перед перекладачем стоїть наступна проблема: транскрибувати чи перекладати. Вибір залежить від декількох передумов:

- 1) від характеру тексту;
- 2) від значущості реалії в контексті;
- 3) від характеру самої реалії, її місця в лексичних системах іноземної мови та мови перекладу;
- 4) від самих мов – їх словотворчих можливостей, літературної і мовної традиції;
- 5) від читача перекладу (у порівнянні з читачем оригіналу).

Вибір в залежності від характеру тексту роблять з урахуванням жанрових особливостей відповідної літератури: у науковому тексті реалія найчастіше є терміном і перекладається відповідно терміном. У публіцистиці частіше вдаються до транскрипції, а в художній літературі вибір залежить від самого характеру тексту. Коли йдеться про вибір в залежності від значення реалії в контексті, вирішальним у виборі між транскрипцією і перекладом реалії є та роль, яку вона відіграє у змісті, яскравість її колориту. Залежно від того, чи зосереджує читач на ній увагу, чи вона являється непомітною деталлю в тексті оригіналу, по-різному буде вирішуватися питання про вибір.

До головних проблем при перекладі реалій відносимо відсутність у мові перекладу відповідників (еквівалентів, аналогів) через відсутність у носіїв даної мови позначеного реалією об'єкта та необхідність, поряд з предметним значенням, передати й колорит (конотацію) – національне та історичне забарвлення. Вибір необхідного способу для перекладу реалій залежить від того, яке завдання поставить перед собою перекладач: зберегти колорит мовної одиниці з певними втратами для семантики чи передати значення реалії, при цьому втративши колорит.

В основному сучасна політична комунікація опосередкована дискурсом засобів масової інформації, що мінімізує можливості сучасних політиків прямого контакту з населенням. У дискурсі ЗМІ журналісти виступають як посередники між політиками і громадянським суспільством. Населення не має можливості

безпосередньо спостерігати процес прийняття рішень урядовцями, журналісти стають оповідачами політичних новин і, відповідно, формують громадську думку щодо подій суспільно-політичного життя. Таким чином, засоби масової комунікації стають практично єдиним засобом спілкування між політиками та масами. Процес асиміляції іншомовних елементів починається з моменту введення їх в мову перекладачами.

Труднощі перекладу реалій пов'язані зі ступенем їх поширеності і частотності вживання у мові оригіналу. Зрозумілість нестандартної лексики навіть для носіїв мови оригіналу залежить від ступеня їх вжитку і сфери використання. Проблема складності у перекладі вирішується за допомогою комунікативної ситуації та достатнього запасу фонових знань, які мають бути обов'язково наявні у свідомості учасників комунікації і значною мірою визначають зміст висловлювання. Перекладачу при роботі з реаліями потрібно знати культуру соціуму, в якому функціонує та чи інша реалія, і вміти враховувати специфіку перекладу відносно його цілей, реципієнтів і основної ідеї журналу чи газети, зі шпальт якої береться оригінальний текст, адже професійну компетенцію перекладача складають не тільки теоретичне та практичне володіння мовою, й цілий ряд екстралінгвістичних факторів.

2.5 Вживання суспільно-політичних реалій

Розглянемо більш детально вживання суспільно-політичних реалій Америки та Англії, зосереджуючись на прикладах, взятих з ЗМІ.

Як вже зазначалось вище, при перекладі суспільно-політичних реалій використовують транскрипцію, транслітерацію, калькування, уподібнення, дескриптивний перифраз. Наприклад, при перекладі назви організації *Woodrow Wilson International Center for Scholars* застосовують метод калькування та транскрипцію – *Міжнародний центр вчених Вудроу Уїлсон*. Потрібно приділяти увагу топонімічним реаліям. У разі необхідності топонімічні реалії поряд з транскриптивним / транслітеральним перекладом можуть супроводжуватися доповненнями і поясненнями. Наприклад: *Washington, D.C* – *Вашигтон, округ*

Колумбія. Реалія *baby boomers* – похідна реалія від реалії *Echo boom generation*. Вона завдячує своєю появою нечуваному демографічному бумові 80-х років. Реалія *baby boomers* перекладається методом дескриптивного перифраза – батьки дітей 80-х. *Gen X Dads* – батьки молодих людей 90-х років. Саме молодь 90 – х прийнято називати *Generation X*. Це семантично вмотивоване поєднання, адже літера X вважається символом чогось незрозумілого і загадкового, яким завжди є молоде покоління для старшого. Тому приперекладі цієї реалії застосовуємо дескриптивний перифраз.

Є реалії, які традиційно транскрибуються, не зважаючи на те, що вони мають повноцінні відповідники в інших мовах. Наприклад, реалії назви адміністративно-територіальних одиниць округ, район, околія(болг.) в перекладі українською мовою, як правило, транскрибуються, а в перекладі іншими мовами (з іншим адміністративно-територіальним устроєм) існують найближчі відповідники залежно від контексту. Реалія *White House* перекладається за допомогою калькування, *Congress* перекладається транскриптивно, реалія *Capitol Hill* має переносне значення і позначає законодавчу владу США, тобто відбувається дескриптивний перифраз.

Назви американських програм *Social Security, Medicare and Medicaid* перекладаються за допомогою методу уподібнення, тобто встановлення аналогів з українською мовою – програма соціального захисту, безкоштовної медичної допомоги і програма надання медичної допомоги. Також в наш час дуже поширеними є реалії, пов'язані із всесвітньою боротьбою з тероризмом та різноманітними терористичними угрупованнями.

Серед американських суспільно-політичних реалій в першу чергу потрібно виділити реалії, що виникли в мові після подій 11.09.2001. При перекладі реалій такого типу потрібно знаходити такі перекладацькі рішення, як транскрипція, дескриптивна перифраза, комбінована реномінація, калькування. Наприклад, при перекладі *U.S. Naval Base* використовуємо метод калькування – американська військово – морська база. *Camp Delta* перекладається за допомогою комбінованої реномінації – табір військових полонених Кемп

Дельта, counterterrorism officials – за допомогою методу уподібнення – службовці з боротьби з тероризмом, *20th hijacker, fifth terrorist* – калькуванням.

Іншою особливістю журнальної лексики є використання аббревіатур, часом без пояснення з урахуванням їх відомості широкому загалу. Таке загальновідоме скорочення в Америці, як *CARE (Cooperative for American Relief to Everyone)*, при перекладі може бути подане у вигляді скорочення повного варіанта перекладу, але в дужках сам повний варіант має бути обов'язково зазначений. Тобто *CARE* буде перекладатись як *ОАБТ (Об'єднане Американське благодійне товариство)*. Але перекладатися будуть не всі скорочення, через те, що деякі скорочення мають відповідник в мові перекладу і не потребують додаткового пояснення, наприклад *AIDS – СНІД*, необхідність розширювати текст перекладу за рахунок пояснення є зайвою. Так само буде робитись переклад реалії *FBI – Federal Bureau of Investigation – ФБР – Федеральне бюро розслідування*, додаткове пояснення можна не давати, адже це скорочення є відомим і його часто можна зустріти не лише в засобах масової інформації, але і в сучасній художній літературі та в кінофільмах.

Необхідно також стежити за відповідністю перекладу і офіційно визнаних варіантів назв суспільних та громадських організацій в українській мові. Наприклад, *Department of Homeland Security – Міністерство внутрішньої безпеки*. Назви організацій перекладаються переважно способом утворення нового слова або словосполучення на основі елементів, що вже існують в мові, тобто методом калькування. Тому реалія в даному випадку має офіційно-визнаний варіант перекладу.

У «New York Times» в статті «Amid Calls to Oust Director, Both Parties Rethink V.A.»: «*The House and Senate are confronting the broadening health scandal at the Department of Veterans Affairs in ways that will challenge both parties to rethink the future of the medical system for veterans*» [68], де такі соціально-політичні реалії, як

– «*Senate*», «*Department*», «*veterans*» перекладаються калькою а саме: «*Сенат*», «*Департамент*», «*ветеранс*»,

– «*Veterans Affairs*» в перекладі використовується напівкалька: «у справах ветеранів».

У статті під назвою «Rebutting Critics, Obama Seeks Higher Bar to Use Force» того ж видання: «*The United States should avoid getting dragged into the quicksand of international crises that have trapped some of his predecessors, President Obama said on Wednesday*», видно такі соціально-політичні реалії, як:

– «*The United States*» – «Сполучені штати», «*international crises*» – «міжнародна криза». Наведені слова – реалії перекладаються згідно із правилами української граматики, відповідно, методи кальки і напівкальки відсутні.

– «*President*» – «президент – калька».

В статті «*General Among 14 Killed in Ukraine as Rebels Down Copter*» тієї ж самої газети: «...*a separatist stronghold*» – «сепаратистська фортеця», де слово «*separatist*» – латинського походження – «латинізм», отже на англійській та українській мовах звучатиме однаково.

У самій назві видно слова, які тісно пов'язані із соціально-політичними реаліями «*U.S.*» – «США», «*Terrorism*» – «тероризм».

В самій наведеній статті: «*President Obama said the United States could play a vital role in world affairs without resorting to unilateral force or retreating to isolationism*» [68], де до реалій слід віднести такі слова: «*President*», «*United States*», «*world affairs*» – «світові справи».

Також даній статті декілька разів використовуються наступні соціально-політичні реалії: «*freedom*» – «свобода», «*democracy*» – «демократія», «*human rights*» – «права людини», «*free trade*» – «вільний товарообмін» часто укладають в лапки, показуючи тим самим, що вони вжиті не в тому сенсі, як ми їх розуміємо.

В статті під назвою «*Michigan Joins Move to Increase Hourly Wage*», де головною проблемою виступає маленька платня за робочу годину можна побачити такі соціально-політичні реалії: «*InGodWeTrust*» – «Богу ми довіряємося», «*unwrittenconstitution*» – «неписана конституція».

Взагалі, аналізуючи англомовні публіцистичні тексти, читач виявляє «яскравість» слів, які «кидаються» в очі. Під час перекладу більшість з них втрачають свою «американську» унікальність.

Також, необхідно підкреслити, що американці – дуже патріотичні, тому часто зустрічаються такі соціально-політичні реалії, як:

– «*E Pluribus Unum*» (лат.) («*one from many*» – «з безлічі єдність») – девіз США. Покликаний символізувати єдність країни, що складається з різних штатів, людей різних національностей, рас, віросповідання.

– «*The Star – Spangled Banner*» – «*Зоряний прапор*» (гімн США з 1931 р.). Текст гімну був написаний поетом Франсисом Кейем (Francis Scott Key) в 1814 р. на борту англійського військового корабля, де він знаходився в якості заручника при бомбардуванні англійцями форту Мак-Генрі.

– «*Stars and Stripes*» – «*Зірки і смуги*» (прапор США).

– «*Old Glory*» – прапор США.

Висновки до 2 розділу

Особливою проблемою для перекладача є пошук перекладацьких рішень, коли відповідник слова, що перекладається, відсутній у мові перекладу. Під час перекладацьких трансформацій потрібно приділяти велику увагу контекстуальному перекладу, а також пам'ятати про те, що реалія може бути використана як стилістичний засіб. Головною запорукою відтворення реалій в іншій мові – є ґрунтовні знання перекладача.

Займаючись перекладом тексту іноземної мови, необхідно використовувати ресурси рідної мови та уявляти, яку назву мали б ті чи інші явища, якщо б вони існували в житті народу перекладача. Реалії, які вживаються в різних контекстах, мають різні значення, а стилістика реалій – широко варіюється. Реалії можуть мати не лише пряме, а й кілька переносних значень. Перед науковцями постає питання про вибір між транскрипцією і перекладом, який залежить від мови, якою перекладають, від її граматичних і словотвірних відмінностей, від мовної культури і традиційного для неї сприйняття чи несприйняття реалій.

До суспільно-політичних реалій відносять реалії, що називають адміністративно-територіальний устрій, населені пункти, політичні організації, органи влади, політичні та соціальні рухи, політичних діячів, звання, ступені, титули. Існує багато способів перекладу суспільно-політичних реалій: транслітерація, транскрипція, переклад, калькування, уподібнення тощо.

Англійські політичні реалії передаються, як правило, шляхом транслітерації або калькування. Іноді до слова, переданого шляхом транслітерації або калькування, може додаватися пояснення в дужках або зноски. В деяких випадках може застосовуватись наближений переклад.

Вибір шляху перекладу реалії залежить від таких передумов, як: характер тексту; значущість реалії в контексті; тип реалії, її місце в лексичних системах мови перекладу і мови оригіналу; літературні традиції мови.

ВИСНОВКИ

У наш час реалії розглядаються як результат комунікації, взаємодії мов і культур. Всі живі мови постійно розвиваються, змінюються, удосконалюються, вони мають своє минуле і сьогодення, в яких зароджуються елементи майбутнього стану мови. При цьому мова завжди виконує своє призначення – служить засобом спілкування. Запозичення лексики однієї мовою з іншою є закономірним наслідком мовних контактів, наявних в історії розвитку і існування будь-якої мови.

Реалії як національно-специфічні елементи міжмовної та міжкультурної комунікації викликають найбільші труднощі в процесі перекладу. Тобто, оскільки мова та суспільство постійно розвиваються і, як наслідок, постійно виникають нові реалії та необхідність їх вивчення.

Дослідженням реалій займалися багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, проте найвагоміший вклад внесли перекладознавці С.Влахов і С.Флорін, які розуміють реалії як слова і словосполучення, що називають об'єкти, характерні для життя, побуту, культури, соціального й історичного розвитку одного народу і чужі для іншого. Вони також презентували найрозгорнутішу класифікацію реалій, що включає предметний розподіл, місцевий розподіл, розподіл у часі та перекладацький розподіл. Дані групи, в свою чергу, розділяються на підгрупи, де детально аналізуються реалії в залежності від сфери використання.

Розгляд більш детально реалій суспільно-політичного устрою, до яких належать реалії, що позначають адміністративно-територіальний устрій, органи і носії влади, громадсько-політичне життя та військові реалії, дозволяє зробити висновок, що у теорії та практиці перекладу широко використовуються такі прийоми перекладу реалій як транслітерація і транскрипція, створення нового/складного слова (калька, напівкалька), наближений переклад, контекстуальний переклад, трансформаційний переклад, гіпонімічний переклад, описовий переклад, заміна реалії, переклад фразеологізмів, що містять реалії, опущення реалії та передача чужої для вихідної мови та мови перекладу реалії.

Правильний переклад суспільно-політичної термінології є досить складною проблемою, незважаючи на те, що реалії мають значно більшу семантичну визначеність і самостійність. При перекладі реалій в політичних та економічних текстах, текстах галузі ЗМІ, комп'ютерної та Інтернет лексики, а також суспільної лексики з англійської мови на українську найчастіше використовуються такі прийоми, як описовий переклад і переклад, який досягається шляхом використання політичних реалій, що позначають відповідні поняття української дійсності.

Типовими помилками при перекладі є: пропуск справжніх реалій, заміна одного іншим, коментування несуттєвих ознак. Жоден із способів передачі іншомовних новоутворень не є досконалим і не забезпечує абсолютно адекватного перекладу. Особливості перекладу кожного нового слова залежить від того, до якого типу слів воно належить (терміни, назви, скорочення, синоніми до слів, які вже мають відповідники в українській мові тощо). При передачі реалії-назви особи важливу роль відіграє контекст, який є адекватним фоном для їх розуміння, запам'ятовування.

При перекладі реалій, в кожному конкретному випадку перекладач вибирає відповідний варіант, виходячи з відповідного контексту. Обов'язок перекладача – передати не тільки те, що сказано, але і як сказано. Саме цей обов'язок перекладача викликає необхідність аналітичної стадії в перекладацькому процесі і дає підставу для подальшого вивчення процесу перекладу суспільно-політичних реалій.

До основних особливостей перекладу реалій у будь-якій мові відносяться: по-перше, відсутність у цільовій мові відповідника – повного чи часткового, у зв'язку з відсутністю носіїв цієї мови позначуваного реалією референта; по-друге, необхідність, водночас із денотативним значенням реалії, передати колорит і конотації її національного та історичного забарвлення [20, 46].

Переклад реалій – багатосторонній процес. По – перше, перекладаючи реалії ми маємо змогу вивчити історію, культуру, традиції, звичаї, менталітет і спосіб життя того народу, у мові якого існує та чи інша реалія. По – друге, реалії

є надзвичайно цікавими з лінгвістичної точки зору, адже цей лексико – семантичний клас слів є таким, що розвивається швидше за інші, відображаючи найновітніші зміни в соціумі – користувачі мови.

Для правильного професійного перекладу перекладач повинен не лише добре знати іноземну та рідну мови, але й володіти фоновими знаннями, бути обізнаним з культурою, історією, менталітетом, традиціями та звичаями народу, мову якого він використовує при перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева И.С. Введение в переводоведение / И.С. Алексеева. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 352 с.
2. Астаніна Н.А. Нові англомовні запозичення як один із засобів створення мовної картини світу мови реципієнта / Н.А. Астаніна // Нова філологія. – Запоріжжя, 2003. – №2. – 234 с.
3. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. / О.С. Ахманова // Советская энциклопедия. – М., 1966. – 608 с.
4. Бархударов Л. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода. Изд.4-е. – М.: Издат. ЛКИ, 2013. Реалії можуть мати не лише пряме, а й кілька переносних значень. – 240с
5. Бархударов Л.С. Язык и перевод / Л.С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – С. 78 – 79.
6. Бердникова Е.В. Лексическая лакунарность в аспекте межкультурной коммуникации: дис. канд. филол. наук: 10.02.19 «Теория языка»/ Е.В. Бердникова. – СПб., 2006. – 288 с.
7. Бондарева Л.М. Прагматические функции слов-реалий в ретроспективном дискурсе / Л.М. Бондарева // Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. – 2014. – Выпуск 2. – С. 15 – 21.
8. Бугулов И.Н., Шевченко О.Ф. Особенности передачи слов-реалий в переводах англоязычной литературы развивающихся стран / И.Н. Бугулов. – К., 1985. – 106 с.
9. Верещагин Е.М. Язык и культура / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 2000. – 387 с.
10. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. В поисках новых путей развития лингвострановедения: концепция речеповеденческих тактик / Е.М. Верещагин. – М.: Институт русского языка им. А.С. Пушкина, 1999. – 84 с.

11. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В.С. Виноградов. – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.

12. Виноградов В.С. Лексические вопросы перевода художественной прозы / В. С. Виноградов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1978. – 172 с.

13. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения, 1980. – 340 с.

14. Волошина А.В. Безеквівалентна і фоновна лексика у східнослов'янських мовах: Дис. канд. філол. наук. 10.02.17 / Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка / А.В. Волошина. – Кіровоград, 2001. – 195 с.

15. Гатилова А.К. Безэквивалентная лексика как понятие и явление : дис. канд. филол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / А.К. Гатилова. – М., 1996. – 171 с.

16. Голандам А.К. Принцип отбора реалий русского языка в словарь реалий / А.К. Голандам // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2010. – Выпуск 10. – С. 1 – 6.

17. Д'яков А.С. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько. – Видавничий дім «KM Academia», 2000. – 216 с.

18. Жених Е.Л. Особенности природы немецкой безэквивалентной лексики и ее влияние на перевод: дис. канд. филол. наук: 10.02.20 «Сравнительно-историческое типологическое и сопоставительное языкознание» / Е.Л. Жених. – М., 2000. – 179 с.

19. Жоль К.К. Язык как практическое сознание (философский анализ) / К. К. Жоль. – К.: Вища школа, 1990. – 238 с.

20. Зацний Ю.А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю.А. Зацний. – Львів: ПАІС, 2007. – 228 с.

21. Золотова Г.А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса / Г.А. Золотова. – М., 2003. – 342 с.

22. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англословних перекладів української прози) / Р.П. Зорівчак. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1989. – 216 с.
23. Иванов А.О. Безэквивалентная лексика: учебное пособие / А.О. Иванов. — СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2006. – 192 с.
24. Игнаткина А.Л. Когнитивная интерпретация приемов интертекстуальности в современном российском политическом дискурсе / А.Л. Игнаткина // Вестник Саратовской государственной юридической академии, 2014. – 174 с.
25. Иноземцева Н.Г. Англо-русский политический словарь / Н.Г. Иноземцева. – справ. изд. – М.: Руссо, 2005. – 824 с.
26. Караулов Ю.Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка / Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1981. – 328 с.
27. Кияк Т.Р. Національне забарвлення мов оригіналу і перекладу: проблема відповідностей і розбіжностей між ними / Т.Р. Кияк. – Мат-ли міжнар. наук.-практ. конференц. – Тернопіль: 2004. 152 с.
28. Козьмик А.А. Деякі аспекти формування та функціонування суспільнополітичної термінології англійської мови / А.А. Козьмик // Вісник Запорізького державного університету, 2002. – 134 с.
29. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства: підруч. / М.П. Кочерган. – К.: Академія, 2006. – 424 с.
30. Крупнов В.Н. У творчій лабораторії перекладача / В.Н. Крупнов. – М.: Міжнародні відносини, 1976. – 189 с.
31. Кундзіч О.Л. Творчі проблеми перекладу / О.Л. Кундзіч. – К, 1973. – 123 с.
32. Латышев Л.К. Технология перевода. Учебное пособие по подготовке переводчиков (с немецким языком) / Л.К. Латышев. – М.: НВИ – Тезаурус, 2001. – 279 с.
33. Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. Проблемы перевода / Т.Р. Левицкая. – М.: Международные отношения, 1976. – С. 148 – 150.

34. Манакин В.Н. Основы контрастивной лексикологии: близкородственные и родственные языки / В.Н. Манакин. – Кировоград: Центрально-Украинское изд-во, 1994. – 262 с.
35. Мороз А.А. Реалія як об'єкт лінгвістичного дослідження / А.А. Мороз. – Бердянськ, 1999. — 104 с.
36. Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь. – 3-е изд., перераб. / Л.Л. Нелюбин. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 320 с.
37. Паморозьська Н.І. Роль слів-реалій в створенні культурного фону художнього твору // Лексика і культура/ Н.І. Паморозьська. – Твер: Тверський державний університет, 1990. – 624 с.
38. Петришен О.Г. Поняття “реалія” як складова частина безеквівалентної лексики / О.Г. Петришен // Мова і культура. – 2013. – Вип. 16, т. 1. – С. 406.
39. Пономарів О.Д., Різун В.В., Шевченко Л.Ю. Сучасна українська мова / О.Д. Пономарів. – К.: Либідь, 2001. – 400 с.
40. Репин Б.И. Национально-специфические слова-реалии как особая часть лексики в переводимом произведении / Б.И. Репин. – Сб.: Высшая школа, 1970. – 98 с.
41. Россельс В. Перевод и национальное своеобразие подлинника. В сборнике «Вопросы художественного перевода» / В. Россельс. – М.: Советский писатель, 1955. – 169 с.
42. Секирин П.В. Язык и культура – два уровня антропонимического анализа / П.В. Секирин // Язык и культура: библиографический аспект проблемы. – Уфа: РИО Госкомиздата БАССР, 1990. – С. 155 – 156.
43. Соболев Л.Н. О переводе образа образом. В сборнике «Вопросы художественного перевода» / Л.Н. Соболев. – М.: Советский писатель, 1955. – 290 с.
44. Суперанская А.В. Принципы передачи безэквивалентной лексики // Великобритания, лингвострановедческий словарь / А.В. Суперанская. – М., 1978. – 476 с.

45. Толстой С.С. Основы перекладу / С.С. Толстой. –Вінниця: Нова книга, 2000. – 448 с.
46. Томахін Г.Д. Реалії – американізми / Г.Д. Томахін. – М.: Вища школа, 1988. – 239 с.
47. Томахін Г.Д. Реалії в мові і культурі / Г.Д. Томахін. – М., 1997. – С. 13 – 18.
48. Федоров А.В. Основы общей теории перевода / А.В. Федоров. – М.: Высшая школа, 1983. – 303 с.
49. Фененко Н.А. Язык реалий и реалии языка / Н.А. Фененко. – Воронеж: ВГУ, 2001. – 184 с.
50. Филимонова О.С. Реалии как стилистическое средство выражения категории времени в англо-шотландских народных балладах / О.С. Филимонова // Научные ведомости Белгородского государственного университета. – 2011. – Выпуск 12. – 159 с.
51. Чередниченко О.І. Про мову і переклад / О.І. Чередниченко. – К.: Либідь, 2007. – 248 с.
52. Швейцер А.Д. Переклад і лінгвістика: (газетно-інформаційний і військово-публіцистичний переклад) / А.Д. Швейцер. – М., 1973. – 280 с.
53. Bryson B., Mirrow W. Made in America. An Informal History of English Language in the United States. By Bill Bryson, William Mirrow and Comp., Inc. New York, 1994.
54. Bryson B., Mirrow W. Op. cit. P. 289.
55. Cannon, G. Viability. The Death of Recent New Items in English / G. Cannon // Word. – 1987. – № 38. – 172 p.
56. Dictionary of Politics and Government. Collin P.H. Third edition, Bloomsbury Publishing, 2004. – 289 p.
57. Ibid. P. 299
58. Ibid. P. 292
59. Ibid. P. 289.

60. Markstein E. *Realia* // Handbuch Translation. – Tübingen: Stauffenburg Verlag, 1998. – 291 p.

61. Neubert A. *Pragmatik* // Handbuch Translation. – Tübingen: Stauffenburg Verlag, 1998. – 56 p.

62. Plouffe David. November doesn't need to be a nightmare for Democrats. *The Washington Post* Sunday, January 24, 2010.